

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Hur lärare erfar koncentrationssvårigheter bland elever

Anna Nyström

LAU390

Handledare: Anita Franke

Examinator: Clas Olander

Rapportnummer: HT10-2611-208

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel: Hur lärare erfar koncentrationssvårigheter bland elever

Författare: Anna Nyström

Termin och år: Höstterminen 2010

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen

Handledare: Anita Franke

Examinator: Clas Olander

Rapportnummer: HT10-2611-208

Nyckelord: Koncentrationssvårigheter, perspektiv på specialpedagogisk verksamhet

Bakgrund och relevans för läraryrket

Under den tid som jag deltagit i arbetet i skolan under vår verksamhetsförlagda utbildning har jag stött på många elever som av olika anledningar har svårt att koncentrera sig. Läraren måste ta hänsyn till eleven och anpassa undervisningen efter den elevens förutsättningar och behov enligt läroplanen. Beroende på vilket perspektiv läraren har bemöter de eleven som uppvisar koncentrationssvårigheter och hanterar koncentrationssvårigheterna på olika sätt. Hur erfar lärare att de formar miljön och undervisningen för att ge alla elever störst möjlighet att lyckas undrar jag.

Syfte och frågeställningar

Syftet är att undersöka hur lärare erfar och hanterar koncentrationssvårigheter bland elever. Tanken är att beskriva hur lärarna upplever elevernas koncentrationssvårigheter, vilket perspektiv de har och hur de formar miljön och undervisningen för att ge alla elever störst möjlighet att lyckas.

- Hur erfar lärare koncentrationssvårigheter bland eleverna?
- Hur uttrycker lärare att de hanterar elevernas koncentrationssvårigheter?

Metod

Jag har använt en kvalitativ studie med samtalsintervjuer. Intervjuerna är av en halvstrukturerad karaktär och analyserades utifrån studiens syfte och frågeställningar.

Resultat

Resultaten visar att lärare erfar koncentrationssvårigheter bland elever på olika sätt. Det mest förekommande perspektivet bland lärarna var att det ligger i miljön och situationen vad eleverna som uppvisar koncentrationssvårigheter har svårt med och när. Några lärare uttryckte däremot att problemet ligger hos eleven. Lärarna hanterade elevernas svårigheter genom att anpassa miljön och undervisningen på olika sätt och de beskrev ett i huvudsak kategoriskt perspektiv på den specialpedagogiska verksamheten. När det gällde handledning från specialpedagog för hantering av elever som uppvisar koncentrationssvårigheter gav många lärare uttryck för en mättnad då de menade att de får allmänna tips och råd som inte medförde ny information.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. Bakgrund.....	3
1.1 Inledning	3
1.2 Syfte och frågeställningar	3
2. Litteraturgenomgång	4
2.1 Koncentration – Vad är det?	4
2.2 Koncentrationssvårigheter – Vad är det?	5
2.2.1 Primära koncentrationssvårigheter	5
2.2.2 Sekundära koncentrationssvårigheter	5
2.2.3 Situationsbundna koncentrationssvårigheter	6
2.3 Utmärkande drag hos barn med koncentrationssvårigheter	6
2.4 Att hantera elevers koncentrationssvårigheter i skolan.....	8
2.4.1 Styrdokument.....	8
2.4.2 Perspektiv på specialpedagogik	9
2.4.3 Anpassning av undervisning.....	11
2.4.4 Anpassning av miljön	13
2.4.5 Stöd till läraren	14
2.5 Sammanfattning av litteraturgenomgången	15
3. Metod.....	17
3.1 Forskningsansats	17
3.2 Intervju	17
3.3 Urval	18
3.4 Etiska överväganden	19
3.5 Genomförande.....	19
3.6 Bearbetning och analys	20
3.7 Studiens tillförlitlighet	20
4. Resultatredovisning och analys.....	21
4.1 Hur lärarna erfar koncentrationssvårigheter bland elever	21
4.2 Hur lärarna uttrycker att de hanterar elevers koncentrationssvårigheter.....	24
4.3 Analys	29
5. Diskussion och slutsats.....	31
5.1 Metoddiskussion	31
5.2 Resultatdiskussion.....	31
5.2.1 Hur lärarna erfar koncentrationssvårigheter bland eleverna.....	31
5.2.2 Hur lärarna uttrycker att de hanterar elevernas koncentrationssvårigheter.....	32
5.3 Slutsats	35
5.4 Förslag på fortsatt forskning	36
Referenser	37
Bilaga 1	38

1. Bakgrund

1.1 Inledning

Under den tid som jag deltagit i arbetet i skolan under den verksamhetsförlagda utbildningen i lärarutbildningen har jag erfarit att många elever av olika anledningar har svårt att koncentrera sig när läraren undervisar, när de ska delta i aktiviteter eller arbeta med olika uppgifter. De har svårt att ta del av undervisningen och att utvecklas på grund av att de har svårt att koncentrera sig. Medicinsk doktor och forskare Björn Kadesjö (2007:25-45) hävdar att elever som uppvisar koncentrationssvårigheter har vissa utmärkande drag som kan påverka deras inlärningssituation i skolan. Ett av dessa drag är uppmärksamhetsstörningar och Kadesjö (2007) menar att det gör att eleven kan behöva hjälp att hitta tillbaka till deras ursprungliga fokus när ovidkommande intryck eller andra tankar kan leda bort dem från det de ska arbeta med. Förutom uppmärksamhetsstörningar kan elever med koncentrationssvårigheter även ha svårt med att uppfatta och följa regler, svårt att hitta en lämplig aktivitetsnivå och de kan ha en tendens att uppträda impulsivt. Detta kan påverka deras inlärningssituation då till exempel impulsiviteten gör att de vid inlärningssituationer kan ha svårt att stanna upp och tänka efter hävdar Kadesjö (2007).

För att elever som uppvisar koncentrationssvårigheter ska kunna följa undervisningen och få en bra lärande situation behöver elevens situation tillrättaläggas och det måste finnas en genomtänkt pedagogisk strategi för hur barnet ska bemötas (Kadesjö 2007:190-191). Läraren måste ta hänsyn till eleven och anpassa undervisningen efter elevens förutsättningar och behov, något som även framgår tydligt i läroplanen.

”Undervisningen skall anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. [...] Hänsyn skall tas till elevernas olika förutsättningar och behov. Det finns också olika vägar att nå målet. Skolan har ett särskilt ansvar för de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen. Därför kan undervisningen aldrig utformas lika för alla.”
(Lpo 94:4)

Lärare erfar och hanterar koncentrationssvårigheter bland elever på olika sätt. Olika perspektiv på elevers svårigheter leder fram till olika strategier och förhållningssätt till koncentrationssvårigheter bland elever. Bengt Persson som är professor inom specialpedagogik (2007:166-169) beskriver ett perspektiv där det anses att svårigheterna är bundna till eleverna, elever ses *med* svårigheter. De anser att det är eleven som ska passa in i miljön och situationen. Ur ett annat perspektiv ses elever *i* svårigheter och menar att elever får problem på grund av miljön och situationen de befinner sig i. De menar att förändringar i elevens omgivning kan påverka deras förutsättningar att kunna uppfylla de mål som är uppsatta för eleven.

Jag tror att beroende på vilket perspektiv läraren har bemöter de elever som uppvisar koncentrationssvårigheter och hanterar koncentrationssvårigheterna på olika sätt. Hur kan miljön och undervisningen formas för att ge alla elever störst möjlighet att lyckas undrar jag och hur påverkas det beroende på vilket perspektiv lärarna har?

1.2 Syfte och frågeställningar

Studien handlar om koncentrationssvårigheter bland elever ur lärarens perspektiv. Syftet är att undersöka hur lärare erfar koncentrationssvårigheter bland elever. Tanken är att skapa en bild av hur lärarna erfar elevernas koncentrationssvårigheter, vilket perspektiv de har och hur de hanterar koncentrationssvårigheter bland eleverna. Hur uttrycker lärare att de formar miljön och undervisningen för att ge alla barn störst möjlighet att lyckas?

Utifrån detta syfte har jag formulerat följande frågeställningar för att belysa lärarnas perspektiv på koncentrationssvårigheter bland eleverna och hur de hanterar det:

- Hur erfar lärare koncentrationssvårigheter bland eleverna?
- Hur uttrycker lärare att de hanterar elevernas koncentrationssvårigheter?

2. Litteraturgenomgång

Materialet jag har använt som teoretisk litteratur är facklitteratur om elevers koncentrationssvårigheter och hur barn hanteras i skolan som uppvisar koncentrationssvårigheter. Jag har även använt mig av litteratur som behandlar olika perspektiv på specialpedagogisk verksamhet och styrdokument. Litteraturen har jag hittat genom att söka på universitetsbibliotek och genom att titta på vilken litteratur som används i kurser om specialpedagogik och koncentrationssvårigheter.

2.1 Koncentration – Vad är det?

I Nationalencyklopedin (1993: band 11 s227) förklarar professor Ingvar Lundberg att koncentration är att inrikta och hålla kvar sin uppmärksamhet på en viss aktivitet eller en viss typ av uppgift. Han menar att det till exempel kan handla om att kunna koncentrera sig på vad läraren säger och ignorera andra ovidkommande ljud eller om att uppmärksamt och koncentrerat kunna läsa en text utan att tankar glider iväg åt andra håll.

Medicinsk doktor och forskare Kadesjö (2007: 15-16) menar att koncentration innebär att människor öppnar sig för omvärlden och med sinnena tar in och registrerar intryck från det som finns omkring. Däremot menar han att finns det så mycket intryck i form av synintryck, ljudintryck och så vidare runt omkring att vi måste välja ut vilka intryck vi ska ta in. Om vi skulle ta in alla intryck eller låta vårt handlande styras utifrån irrelevanta intryck skulle vi bli splittrade och inte kunna förstå vad vi är med om. Istället menar Kadesjö (s16) att vi väljer ut vissa intryck som är användbara och viktiga för oss att reagera på. För att kunna koncentrera oss och skapa mening och sammanhang i tillvaron krävs det alltså att en mental process där vi värderar och sorterar vilka intryck som vi tar in och vilka som stängs ute.

Duvner (1997: 31-32) som är specialist inom barn- och ungdomspsykiatri, barn- och ungdomsmedicin och skolhälsovård förklarar att koncentrationsförmåga är en aspekt av vårt tänkande och kan ses som en övergripande förmåga som innebär att vi kan styra våra tankar och handlingar. Han beskriver koncentrationsförmåga utifrån följande indelning:

”Fokusering: Rikta uppmärksamheten och begränsa mängden sinnesintryck och tankeprocesser.

Uthållighet: Hålla kvar uppmärksamheten på en företeelse tillräckligt länge.

Fördelad uppmärksamhet: Kunna göra två saker samtidigt. Man kan koncentrera sig på en sak och samtidigt vara medveten om vad som händer runt omkring en, man kan växla över uppmärksamheten till något annat och sedan återgå till den första uppgiften.” (Duvner 1997: 31-32)

Förmågan att koncentrera sig är en aspekt av vårt tänkande som handlar om hur vi styr våra tankar och handlingar. Den involverar flera olika hjärnfunktioner som perception, kognition, minne, språk och motorik. Duvner (1997: 32) menar att koncentrationsförmågan är som en dirigent i en orkester som samordnar krafter och som bygger flera förmågor. De förmågor som Duvner (1997: 32-64) menar att koncentrationsförmågan bygger på är bearbetning, styrning, känsla, reglering och handling.

Uppmärksamhet

I litteraturen inom detta område används begreppen koncentrationsförmåga och uppmärksamhet omväxlande och ibland synonymt. I nationalencyklopedin (1996) beskrivs uppmärksamhet som en ”sektiv funktion inom varseblivning som innebär att vissa aspekter i omgivningen fokuseras. Genom att information uppmärksammas blir den tillgänglig för fortsatt medvetet styrd bearbetning.” (band 19 s82)

2.2 Koncentrationssvårigheter – Vad är det?

Det är väldigt vanligt, påstår Kadesjö (2007:17), att pedagoger säger att en elev har svårt att koncentrera sig. Han menar att ha svårt att koncentrera sig är även ett uttryck som vi använder väldigt mycket till vardags som benämning av olika beteenden. Lärare och även elever använder ofta begreppet koncentrationssvårigheter när de ska beskriva svårigheter att rikta in och hålla kvar sin uppmärksamhet. Kadesjö (2007:17–26) har delat in koncentrationssvårigheter i primära, sekundära och situationsbundna koncentrationssvårigheter.

2.2.1 Primära koncentrationssvårigheter

Primära koncentrationssvårigheter är ett tillstånd som är biologisk betingat. Tillståndet beror enligt Kadesjö (2007:21) på brister i hjärnans funktion som har sitt ursprung i medfödda eller tidigt förvärvade brister. Barn med primära koncentrationssvårigheter har svårt att rikta uppmärksamheten på en uppgift, att utesluta stimuli som är ovidkommande och att hålla fast vid en uppgift tills den är avslutad. Svårigheterna märks ofta tidigt i livet och de tenderar att följa med under hela uppväxten. Barnet har även svårt att skilja ut vad som är viktigt och vad som inte är viktigt i en situation. De har problem med att planera och förutse händelser vilket gör att det barnet tänker, gör och säger istället styrs av impulsivitet och stundens ingivelse. Att följa instruktioner är svårt för barnen och de har även svårt att anpassa sin aktivitetsnivå efter situationen. En del barn blir överaktiva, medan andra blir alltför passiva och drömmande.

Barn med primära koncentrationssvårigheter kan även ha andra problem till exempel med perception, motorik, språk och kognitiva funktioner. Dessa problem är inte den direkta orsaken till koncentrationssvårigheterna, men de kan ändå påverka på vilket sätt och hur tydligt svårigheterna kommer till uttryck (Kadesjö 2007:21-21).

Även uppväxtmiljön kan ha en avgörande betydelse för hur tydliga och svåra ett barns koncentrationssvårigheter är. Kadesjö lyfter fram vetenskapliga studier gjorda av Biederman, Milberg m.fl. och Tyler (Biederman, Milberg m.fl. 1995 och Tyler, 1999 i Kadesjö, 2007:22) som visar att det inte är ovanligt att barn med primära koncentrationssvårigheter också har en psykosocialt påfrestande uppväxtsituation. Deras studier visar barn med primära koncentrationssvårigheter oftare växer upp under psykosocialt missgynnande förhållanden.

2.2.2 Sekundära koncentrationssvårigheter

Sekundära koncentrationssvårigheter innebär att en person har tillfälliga svårigheter att koncentrera sig som påverkas av yttre omständigheter i personens miljö (Ericsson, 2005: 67). Kadesjö (2007:17-20) påstår att koncentrationssvårigheterna kan vara en reaktion på förhållanden i barnets miljö, men när dessa förhållanden är avhjälpta har barnet inte längre några specifika svårigheter att koncentrera sig. Han förklarar vidare att det kan till exempel handla om att barnets tankar och känslor är upptagna av ett bråk de hade med en kompis på rasten eller minnet av mammas och pappas konflikt på morgonen. Sekundära koncentrations-

svårigheter kan även handla om förhållanden där barn utsätts för orimliga påfrestningar som till exempel misshandel eller också mer tillfälliga men samtidigt starka upplevelser som minnet av en brand eller trafikolycka som barnet sett. Flyktingbarn har ofta starka och svåra minnen och kan ofta bära på funderingar på det som händer deras familj eller släkt. När barnet ska rikta sina tankar och sin uppmärksamhet på en uppgift är deras tankar och känslor upptagna av annat, vilket leder till att barnet får svårt att koncentrera sig.

Denna typ av koncentrationssvårighet kan även finnas hos barn som växt upp i kaotiska familjer där föräldrarna varit fullt upptagna med sig själva utan att ta sig tid till att berömma barnet när det ansträngt sig och koncentrerat sig. De har inte haft någon vuxen i deras närhet som visat att det är bra att rikta sin uppmärksamhet som något och att hålla fast vid det. Ett barn med denna typ av uppväxt kan ha svårt att koncentrera sig i miljöer med otydliga förväntningar och i rörliga miljöer menar Kadesjö (2007:20).

Sekundära koncentrationssvårigheter kan även vara symptom på en depression, ängslan eller på att de har en osäker identitet hävdar Kadesjö (2007:17-20). Det kan uppfattas som koncentrationssvårigheter då barnet kan verka splittrat eller ha ett överaktivt beteende och ha svårt att rikta sin tankeverksamhet på en uppgift. Han menar att ett barn med en osäker identitet ständigt söker bekräftelse på det den gör vilket kan uppfattas som koncentrationssvårigheter då barnet inte kan genomföra något kravfyllt utan att hela tiden behöva uppmuntran.

2.2.3 Situationsbundna koncentrationssvårigheter

Vissa barn kan utan problem klara av att koncentrera sig i vissa situationer men ha svårt att koncentrera sig i andra. Denna typ av koncentrationssvårighet kallar Kadesjö (2007:18-19) för situationsbundna svårigheter. Det kan till exempel handla om att ett barn kan spela datorspel långa perioder i sträck utan några som helst problem att koncentrera sig, men har svårt att koncentrera sig några få minuter när de ska göra skoluppgifter eller läxor. Svårigheterna att koncentrera sig vid denna typ av koncentrationssvårighet beror på att uppgiftens karaktär inte överensstämmer med barnets förmåga. Om uppgiften inte svarar mot barnets erfarenheter och intellektuella förutsättningar får barnet svårt att koncentrera sig. Det kan handla om läs- och skrivsvårigheter, motoriska eller perceptuella svårigheter. Om ett barn har svårt att läsa går all kraft åt till att koda ord för ord. Det blir inget innehåll för barnet i det den läser och därför tappar barnet koncentrationen. Även motoriska svårigheter kan leda till svårigheter att koncentrera sig då en uppgift kräver en väl fungerande motorik eller koordination. Om ett barn slår omkull saker medan den utför en uppgift kan det utgöra ett störningsmoment när de ska utföra en viss uppgift som är beroende av en välfungerande motorik. Perceptions-svårigheter, vilket innebär problem med att samordna och tolka sinnesintryck, kan göra att ett barn betar sig splittrat och okoncentrerat då den får svårt att förstå den situation den befinner sig i.

2.3 Utmärkande drag hos barn med koncentrationssvårigheter

Barn med primära koncentrationssvårigheter brukar ha vissa typiska problem som märks tidigt i livet och som sedan följer med dem under uppväxten, men samtidigt kan alla barn uppvisa dessa problem i speciella situationer eller utvecklingsfaser menar Kadesjö (2007:25). Hur problemen ska värderas beror på svårighetsgraden, omfattningen och hur problemen påverkar barnets vardag. Kadesjö (s25-26) påpekar att svårighetsgraden och vilka svårigheter som är de mest framträdande varierar mellan barn med primära koncentrationssvårigheter,

men svårigheterna kan även variera hos samma barn under olika tider och i olika situationer och miljöer.

Ericsson (2005:64-67) och Kadesjö (2007:25-45) lyfter fram följande problem som typiska för barn med primära koncentrationssvårigheter och tar upp följande:

Uppmärksamhetsstörning

Barn med uppmärksamhetsstörningar har svårt att hålla kvar uppmärksamheten på en uppgift och samtidigt utesluta ovidkommande intryck som yttre stimuli i form av synintryck, ljud och beröring. De har väldigt svårt att inte notera eller reagera på intrycken och inriktar sig på det nya. Tankar och minnen dyker upp och barnet får associationer som leder honom eller henne bort från det som ska göras. Barnet får svårt att bli färdig med det som ska göras och kan behöva hjälp att hitta tillbaka till det ursprungliga fokuset.

En del barn med uppmärksamhetsstörningar kan tyckas söka efter stimuli och när barnet inte hittar några skapar de stimuli genom att röra sig eller prata. Andra barn med uppmärksamhetsstörningar är inte så impulsiva utan kan ha svårt att samla energi till arbete som kräver mycket tankeverksamhet. De tappar lätt lust och ork. De dagdrömmar lätt och är borta i tankar och behöver flera tillsägelser och uppmuntran för att komma igång med en uppgift. De har svårt att organisera vad de ska göra, verkar förvirrade och glömmer lätt planer, tider och löften.

Impulsivitet

Många barn med stora koncentrationssvårigheter har en tendens att uppträda väldigt impulsivt. De reagerar på första bästa impuls och tänker inte på konsekvenserna av sitt handlande. Det beror till stor del på att de har svårt att hålla kvar något som nyss hände i sina tankar för att kunna analysera och bygga upp en inre föreställning om hur en framtida situation skulle kunna se ut. Då barnen har svårt att förstå hur en situation uppstod svarar de ofta att det bara blev så eller att det inte var meningen när en vuxen frågar varför de gjorde något.

Att hålla tillbaka en impuls är väldigt svårt och allt som motverkar det direkta handlandet upplevs hindrande och frustrerande. De har därför svårt att vänta på att någon visar hur något ska göras och ger hellre upp om de inte lyckas.

Barnens impulsivitet gör sig även synligt i deras känslouttryck. De reagerar ofta väldigt snabbt och intensivt, vilket gör att de har svårt att reagera lagom starkt och kan snabbt växla mellan ytterligheter. Även i deras motoriska handlande blir deras impulsiva och oplanerade handlande synligt. Genom att de har svårt med den motoriska planeringen som att kunna anpassa kraft, riktning och tempo i sina rörelser kan det lätt bli klumpiga och slarvigt oprecisa rörelser.

Impulsiviteten kan även påverka barnets inlärningssituationer då de har en kognitiv impulsivitet när de ska lösa en uppgift. De har svårt att stanna upp och tänka efter på vilka regler de kan ha hjälp av eller vad de lärt sig tidigare och upplever hjälp att lösa uppgiften som ett hinder. Att svara blir i sig det viktiga och barnet nöjer sig ofta med en gissning.

Svårigheter att hitta en lämplig aktivitetsnivå

Många barn med koncentrationssvårigheter beskrivs ofta som överdrivt aktiva och hyperaktiva. Människor i deras omgivning klagar på att de inte kan sitta stilla och att de alltid måste ha något att göra. Barnet har svårt att anpassa sitt beteende och sin aktivitetsnivå till

den sociala situationen och det som krävs för att göra en given uppgift. De har svårt att låta bli att handla och svårt att bromsa sitt beteende när de borde märka att det har gått för långt.

I skolan krockar barnets överaktiva beteende med förväntningarna att de ska sitta stilla i sin bänk. I årskurserna ett till tre är det just problemen att sitta still som läraren upplever störst. När barnet kommit upp i årskurserna fyra till sex sitter barnet på stolen men är fortfarande hela tiden i aktivitet. Det kan till exempel vara att barnet gungar på stolen, pillar på suddgummin eller trummar med fingrarna. Barnet kan även vara väldigt motoriskt rörligt på andra sätt genom att till exempel prata mycket.

Samtidigt som vissa barn med koncentrationssvårigheter blir överdrivet aktiva finns det barn som blir passiva och motoriskt stillsamma. De är ofta i sina egna tankar och dagdrömmar och har svårt att komma igång med skolarbetet eller leken. Om de ska få något gjort måste de hela tiden puffas på och det tar tid för dem att klara av en uppgift. På grund av att de inte får något gjort ligger deras skolprestationer inte alls i nivå med deras intellektuella förutsättningar. Dessa barn är ofta motoriskt försiktiga, drar sig undan de häftiga lekarna och gillar inte att vara i stor grupp och föredrar lugnare platser. För att våga pröva på och hålla fast vid aktiviteter behöver de mer tydlighet, förberedelse, uppmuntran och stimulans från vuxna.

Svårigheter med att uppfatta och följa regler och instruktioner

Barn med koncentrationssvårigheter har även svårt att uppfatta och följa tillsägelser, instruktioner och underförstådda regler. De har ett stort behov av att vuxna i deras närhet är väldigt tydliga och måste styras med konkreta ingripanden då barnets impulsivitet gör att de infall barnen får tar överhanden över förbudet. Detta agerande från barnet behöver inte innebära ett motstånd mot den vuxnes styrning utan i den stund barnet får sitt infall ringer ingen väckarklocka som påminner honom eller henne om reglerna.

Dessa problem att uppfatta och följa regler kan även påverka barnets inläring. I årskurserna fyra till sex bygger en hel del av lärandet på att lära sig principer och förmågan att kunna generalisera utifrån principerna. Barnet kan behöva hjälp med att uppfatta och generalisera stavningsregler i svenskan, grammatiska regler i engelskan och matematiska formler i matematiken.

2.4 Att hantera elevers koncentrationssvårigheter i skolan

2.4.1 Styrdokument

I de olika styrdokumenterna för skolan framgår det hur de ska förhålla sig till och hantera de särskilda behov som elever har. Skollagen är inrättad av regeringen och innehåller grundläggande bestämmelser om bland annat förskoleverksamheten och grundskolan. Där framgår det att det ska tas hänsyn till elever i behov av stöd.

”Alla barn och ungdomar skall, oberoende av kön, geografiskt hemvist samt sociala och ekonomiska förhållanden, ha lika tillgång till utbildning i det offentliga skolväsendet för barn och ungdom. [...] I utbildningen skall hänsyn tas till elever i behov av särskilt stöd.”

(Skollagen, SFS 1985:1100, 1kap 2 §)

Förskolan, förskoleklass och grundskolan styrs av läroplaner som beskriver verksamhetens värdegrund och uppdrag och även mål och riktlinjer för arbetet. Den är fastställd av regeringen och alla som arbetar inom förskola och skola är skyldiga att följa den. I Lpo 94, som jag nämnt tidigare i inledningen, framgår det att alla elever har rätt till en likvärdig

utbildning, men att undervisningen inte ska utformas lika för alla utan att hänsyn ska tas och undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov.

I Lpo 94 framgår det även vilka riktlinjer som gäller för all personal som arbetar i skolan.

”Alla som arbetar i skolan skall

- uppmärksamma och hjälpa elever i behov av särskilt stöd och
- samverka för att göra skolan till en god miljö för utveckling och lärande.” (Lpo 94: 12)

”Läraren skall

- utgå från varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande,
- stärka elevernas vilja att lära och elevens tillit till den egna förmågan, stimulera, handleda och ge särskilt stöd till elever som har svårigheter” (Lpo 94:12)

”Rektorn har ansvaret för skolans resultat och har därvid, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att ... undervisningen och elevvårdsverksamheten utformas så att eleverna får det särskilda stöd och den hjälp de behöver” (Lpo 94:16-17)

2.4.2 Perspektiv på specialpedagogik

Inom specialpedagogik och forskning finns det idag olika perspektiv och Nilholm (2007:23) menar att det kompensatoriska perspektivet har haft och fortfarande har till stor del en dominerande position. Den grundläggande synen på specialpedagogiken i ett kompensatoriskt perspektiv är att kompensera individer för deras problem. Han (Nilholm 2007:25) förklarar att de kompenserar individerna genom att identifiera olika typer av problemgrupper och genom att söka efter grundläggande neurologiska och psykologiska processer som kan öka förståelsen av gruppens problem. Det kan leda till metoder och åtgärder för att kompensera de problem som individen uppvisar. Problematiska förmågor eller egenskaper lokaliseras hos individen och problemen tillskrivs individen. Inom detta perspektiv är diagnostisering viktigt och perspektivet har sin grund i en medicinsk/psykologisk tradition.

Det kompensatoriska perspektivet som Nilholm (2007:25) lägger fram förefaller vara samma som det perspektiv som Persson (2007:164-170) väljer att kalla för det kategoriska perspektivet. Precis som Nilholm (s25) menar Persson (s166-167) att inom det kategoriska perspektivet anses svårigheterna vara bundna till eleven. De talar om elever *med* svårigheter som antingen är medfödda eller på annat sätt bundna till eleven på grund av till exempel låg begåvning eller svåra hemförhållanden. Det är eleven som ska passa in och inte miljön och situationen som ska anpassas efter eleven. Fokus för specialpedagogiska åtgärder i det kategoriska perspektivet ligger på eleven och är delvis diagnosrelaterade. Specialundervisningen är kortsiktig och baseras på en akut problembild. Specialundervisning ur ett relationellt perspektiv ser däremot eleven *i* svårigheter och det anses att eleven får problem på grund av miljön och situationen. Skillnaderna mellan dessa två perspektiv, det kategoriska och det relationella perspektivet redovisas i tabellen nedan.

	Relationellt perspektiv	Kategoriskt perspektiv
Uppfattning av pedagogisk kompetens	Förmåga att anpassa undervisning och stoff till skilda förutsättningar för lärande hos eleverna	Ämnesspecifik och undervisningscentrerad
Uppfattning av specialpedagogisk kompetens	Kvalificerad hjälp att planera in differentiering i undervisning och stoff	Kvalificerad hjälp direkt relaterad till elevers uppvisade svårigheter
Orsaker till specialpedagogiska behov	Elever i svårigheter. Svårigheter uppstår i mötet med olika företeelser i uppväxt- och utbildningsmiljön	Elever med svårigheter. Svårigheter är antingen medfödda eller på annat sätt individbundna
Tidsperspektiv	Långsiktighet	Kortsiktighet
Fokus för specialpedagogiska åtgärder	Elev, lärare och lärandemiljö	Eleven
Förläggning av ansvaret för specialpedagogisk verksamhet	Arbetsenheter (-lag) och lärare med aktivt stöd från rektor	Speciallärare, specialpedagoger och elevvårdspersonal

(Persson 2007: 167)

Inom det kategoriska perspektivet ligger fokuset för specialpedagogiska åtgärder på eleven då svårigheterna är bundna till eleven, men inom det relationella perspektivet menar Persson (2007:166) att förändringar i elevens omgivning anses påverka dens förutsättningar att kunna uppfylla de mål som satts upp för eleven. Elevens förutsättningar i olika avseenden ses alltså relationellt. Specialpedagogisk verksamhet, sett ut ett relationellt perspektiv, handlar om långsiktiga lösningar som involverar alla lärare och kräver ofta att den enskilda skolan som system måste genomlysas. Persson (2007:169) hävdar som Nilholm (2007:20) att det kategoriska perspektivet dominerar idag, men Persson menar att det håller på att ske en långsam förskjutning mot det relationella perspektivet.

Nilholm (2007:38-39) framhåller att det finns kritik mot det kompensatoriska perspektivet, ett perspektiv som Nilholm väljer att kalla för det kritiska perspektivet. Den främsta kritiken mot det kompensatoriska perspektivet riktar sig mot att en elevs misslyckande i skolan anses bero på ett patologiskt tillstånd hos eleven. Det kritiska perspektivet innebär att orsaken till elevens misslyckande i skolan istället bör sökas utanför eleven. De menar att elevers olikheter bör ses som en resurs för skolans arbete då skolan ska vara en god miljö för den mångfald som barn representerar. De är även kritiska mot diagnostisering av elever eftersom det är subjektiva bedömningar. Nilholm hänvisar till Skrtic (Skrtic 1995 i Nilholm 2007:39) som hävdar att diagnostisering är till nackdel för eleven, men en fördel för skolan som kan skylla problemen på elevens diagnos och på så sätt anse att de inte behöver förändra sig.

Förutom det kompensatoriska och det kritiska perspektivet presenterar även Nilholm (2007:61-62) ett tredje perspektiv, dilemmaperspektivet. Inom detta perspektiv menar de att dagens skola står inför många olika dilemman, motsättningar som inte går att lösa. Ett dilemma gäller hur skolan ser på barns olikheter. Nilholm (2007:61-62) menar att i ett kompensatoriskt perspektiv beskrivs elever i behov av särskilt stöd som bristfälliga, medan i det kritiska perspektivet beskrivs de som olikheter som är viktiga och ska ses som resurser (Nilholm, 2007:71-72). I dilemmaperspektivet menar de att det är eftersträvansvärt att eleverna ses som olika istället för bristfälliga, men att utbildningssystemet är sådant att den värderar vissa förmågor och beteenden. De hävdar däremot att det är svårt att föreställa sig en

skola där olikheter inte skulle värderas och ser detta som ett dilemma, motsättningar som inte går att lösa (Nilholm, 2007:65-66). Ett annat dilemma som Nilholm (2007:68-69) tar upp är frågan om att kategorisera individer. Många menar kategorisering ska undvikas eftersom alla elever ska bemötas som individer och inte skapa stora grupper som blir speciella i negativ bemärkelse. Samtidigt menar de inom dilemmaperspektivet att det finns en risk med att inte kategorisera individer då individer som är i behov av mer stöd än andra inte blir identifierade.

Olsson och Olsson (2007:103-111) menar att de inom specialpedagogiken även skiljer mellan att problemorienterat och ett lösningsorienterat förhållningssätt. Ett problemorienterat förhållningssätt innebär att det fokuseras på problem som hindrar den pedagogiska processen. Problemen beskrivs och analyseras och bristen på framgång fastslås. Olsson och Olsson (2007:107-108) hävdar att detta förhållningssätt inom specialpedagogiken enbart leder till att brister och misslyckanden uppmärksammas och ett skuldbeläggande av den eller dem som uppfattats som orsak till problemen. När fokusen är på svårigheter och besvikelser uppmärksammas inte möjliga lösningar.

Till skillnad från det problemorienterade förhållningssättet handlar ett lösningsfokuserat förhållningssätt om att det som är positivt uppmärksammas. Det skapas en positiv dialog som kan fungera som ett redskap i det pedagogiska arbetet (Olsson & Olsson, 2007:107-110). Olsson och Olsson (2007) menar att läraren sätter upp ett mål för en situation eller för en elev med en medvetenhet om tidigare framsteg. Han eller hon analyserar framstegen och söker efter förklaringar till varför de lyckades tidigare och uppmärksammar styrkor och resurser. Istället för att fokusera på problem letar läraren efter tecken som tyder på möjligheter till förändring och framgång. Med ett förhållningssätt fokuserat på förmågor istället för brister är det också lättare att få med eleven i samtal och skapa lösningar tillsammans. Olsson och Olsson (2007:109) betonar vikten av att lärare utvecklar positiva relationer till alla elever och lockar fram elevens egna resurser. När läraren använder sig av de situationer där eleven lyckats ger läraren eleven en möjlighet till att känna en glädje och tillfredsställelse, vilket stärker elevens självbild och ökar deras möjligheter att utvecklas.

2.4.3 Anpassning av undervisning

För att en elev med koncentrationssvårigheter ska kunna följa med i undervisningen, få en bra lärande situation och kunna utveckla sina färdigheter måste undervisningen och arbetssättet anpassas efter elevens förutsättningar (Kadesjö, 2007:190-191). Både rektorn och läraren har enligt läroplanen (Lpo 94:12, 16-17) ett ansvar att se till att undervisningen anpassas och formas efter elevens förutsättningar och att det vid behov ges särskilt stöd till eleven. För elever med koncentrationssvårigheter kan förutsättningarna och behoven se olika ut från elev till elev då problematiken varierar från barn till barn, men även för samma barn under olika tider och situationer. Det är viktigt att det finns en kunskap om en elevs svårigheter och möjligheter för att kunna ge eleven en chans att utvecklas efter sina förutsättningar. Olsson och Olsson (2007: 131-133) menar att det är positivt att göra en pedagogisk kartläggning för att öka förståelsen för elevens styrkor och relation till kunskaper, behov, arbetsformer och arbetssätt. Kartläggningen omfattar tre nivåer: individnivå, grupp och organisation. Exempelvis kartläggs elevens symptombeskrivning för att upptäcka svårigheter, men också för att utveckla elevernas möjligheter. Även elevens situation i gruppen studeras och vilka arbetssätt och arbetsformer som är negativa respektive stödjande för eleven.

Struktur, tydlighet och fasta rutiner

Kadesjö (2007: 165-169) hävdar att barn med stora koncentrationssvårigheter har ett stort behov av tydlighet, fasta rutiner och tydliga ramar för att skapa struktur i deras kaotiska värld. Eftersom eleven har svårt att själv organisera sin tillvaro är stabilitet och fasta rutiner när det gäller tid, plats, personer och aktiviteter något som skapar den trygghet de behöver. När aktiviteter i skolan har en bestämd tid och plats och det blivit en rutin kan eleven lättare sortera bort intryck som är oväsentliga för den uppgift de har framför sig.

Det underlättar för eleven med koncentrationssvårigheter menar Kadesjö (2007:165-167) om det finns ett schema med återkommande struktur och rutiner. Schemat kan gärna också bestå av bilder då en fysisk bild inte försvinner ur uppmärksamheten lika lätt som ord. Kirsten Juul (2005: 20) är psykolog och specialist i barnpsykologi och hon påstår att de är det är fördelaktigt för barnet om läraren går igenom schemat med barnet varje morgon och att om något ändras måste barnet få reda på det i god tid. Även regler är bra att skriva ner tillsammans med barnet samtidigt som det kontrolleras att barnet förstått.

Det är viktigt att instruktionerna till barnen är tydliga och kortfattade, gärna uppdelade i flera steg. Det är till fördel för barnen om läraren är tydlig i instruktionerna och att de inte bara använder talet utan också berör barnet på flera medvetna plan genom att även använda ögonkontakt, kroppsspråk eller fysisk beröring hävdar Juul (2005:23). Barnen behöver veta vad de ska göra, vad de behöver för den uppgift de ska utföra, hur många uppgifter de behöver göra och vad de ska göra när de är färdiga (Kadesjö, 2007:167-169).

Avbrott

Elever med koncentrationssvårigheter kan behöva avbrott från skolarbetet i klassrummet när de blir uttråkade, passiva eller verkar trötta i inlärningsituationen. Uppgiften ger dem vid det tillfället inte längre någon motivation och det är som om all deras energi tagit slut. Kadesjö (2007:209) betonar att elever med koncentrationssvårigheter behöver hjälp med att på nytt rikta full uppmärksamhet mot uppgiften. Ett uppmuntrande tillrop eller att de får komma upp och röra sig på ett avgränsat sätt kan hjälpa dem att åter kunna fokusera på uppgiften.

Kadesjö (2007:209) menar att eleven skapar själv pauser genom att dagdrömma eller att vandra omkring, men det gör att de kommer längre bort ifrån uppgiften och får allt svårare att åter kunna fokusera på uppgiften. För att förhindra detta behöver elever med koncentrationssvårigheter en rytm med växlingar mellan stillasittande arbete som kräver koncentration och motorisk aktivitet. Avbrotten får däremot inte vara av den karaktären att eleven blir så uppspelt att den får svårt att komma tillbaka till rätt aktivitetsnivå för den uppgift de håller på med.

Beröm

När en elev misslyckats många gånger på grund av sina koncentrationssvårigheter får barnet lätt ett dåligt självförtroende. När misslyckandet dessutom skett under en längre tid och eleven inte lyckats dölja sina svårigheter för sig själv och andra leder det i längden till en resignation som eleven uttrycker genom att säga "Jag är dum. Jag kan ändå inte." Om eleven tror att de inte kan ger de lätt upp och accepterar sin situation. Istället för att tro att en förändring är möjlig får de sämre självförtroende och mindre motivation, vilket i sin tur ökar koncentrationssvårigheterna och eleven hamnar i en ond cirkel. För att bryta denna onda cirkel hävdar Kadesjö (2007:201) att eleven måste få en konkret upplevelse av framgång genom något arbete han eller hon gjort självständigt. Därför är det viktigt att kraven ställs

efter elevens förmåga och att det de gör bedöms i relation till vad de klarat av tidigare så att eleven får en chans att lyckas (Kadesjö, 2007:190-193, 201).

Juul (2005:37,39) lyfter också fram betydelsen av att peka på framsteg och att berömma en elev med koncentrationssvårigheter när de har följt reglerna och lyckats med något. Kadesjö (2007:162) menar att barn som gör misstag och dumma saker ofta upplever att människor i deras omgivning blir besvikna på dem. Tjat och kritik kan vara svårt för barnet att hantera och istället väcks tankar om orättvisa hos barnet. Uppmuntran och positiv förstärkning av det önskvärda beteende påverkar barnet betydligt effektivare än tjat och kritik.

Undervisning i mindre grupp

Många elever med koncentrationssvårigheter har svårt att i klassrummet lära och utvecklas efter sin fulla förmåga eftersom eleven störs av koncentrationssvårigheterna. För att kunna ge eleven den undervisning som de behöver är det viktigt att pedagogen lär känna eleven, vet vilken nivå eleven befinner sig på när det gäller deras kunskap och färdigheter och har tid att studera elevens inlärningsstrategier. Detta kan däremot vara svårt för klassläraren att på ett bra sätt hinna med. Kadesjö (2007:212-215) menar att undervisning i en liten grupp är en rättighet för en elev med koncentrationssvårigheter och något som eleven själv ofta uppskattar då den märker att den ofta blir störd och har svårt att arbeta i klassrummet. I en liten grupp eller enskilt med en specialpedagog kan eleven få arbeta utan störande intryck, i ett eget tempo, på sin egen nivå, med riktade instruktioner och täta reaktioner från pedagogen. Pedagogen kan även arbeta med eleven och bygga dess självförtroende. Samtidigt som eleven blir bättre på att lära och lär sig nya inlärningsstrategier måste eleven även få hjälp att öva upp grundläggande färdigheter i till exempel matematik och svenska (Kadesjö, 2007:212-215).

2.4.4 Anpassning av miljön

En elev med koncentrationssvårigheter utsätts för massor av intryck i ett klassrum fullt med elever. Detta skapar stora påfrestningar då barn med koncentrationssvårigheter har svårt att stänga ute intryck som är ovidkommande. De måste bearbeta alla intryck, vilket tar tid och energi. Tid som annars skulle kunna användas till inläring. Denna bearbetning av intryck gör även att de lätt blir störda och att de även lätt kan störa andra elever. Tufvesson och Tufvesson (2009: 36, 40-41) har bedrivit forskning där de har kartlagt vilka fysiska faktorer som påverkar elevers koncentrationsförmåga. De studerade bland annat elever med AD/HD och hur deras förmåga att koncentrera sig påverkades av till exempel deras placering i klassrummet. De fann att en elevs förmåga att koncentrera sig förbättrades om eleven hade en placering där han/hon kunde titta ut genom fönster mot en vy där inget förändras i miljön över tid, som till exempel en vy över en husfasad.

Juul (2005:20) hävdar att barn med koncentrationssvårigheter helst inte ska sitta vid en brokig och överfylld anslagstavla och inte alltför nära andra elever då det lätt skapar distraktion. Istället kan det vara fördelaktigt om de sitter vid en vägg där de kan ha god ögonkontakt med läraren, vilket underlättar samspelet mellan läraren och eleven. Det innebär även minst störning från de andra barnen i klassrummet. Kadesjö (2007:196-197) menar att placeringen i klassrummet kan spela stor roll då eleven behöver mycket hjälp och uppmärksamhet från läraren. Juul (2005:20) påstår även att en flyttbar skärm som står ut från en vägg kan hjälpa eleven att koncentrera sig. Samtidigt är det viktigt att avskärmningen inte är sådan att eleven känner sig isolerad eftersom eleven även måste uppleva lärarens närhet och uppmärksamhet.

Eleverna med koncentrationssvårigheter rekommenderas ha en permanent plats i klassrummet och byte av deras placering bör helst undvikas då det innebär mycket nya intryck och nya relationer till de elever som sitter närmast påstår Kadesjö (2007:196-198). När eleven är i klassrummet ska uppgiften de ska utföra vara framträdande och inte det som finns omkring dem, vilket gör att elevens placering spelar stor roll, även vilken bänk eller arbetsyta eleven har kan påverka elevens möjlighet till att koncentrera sig. Kadesjö (2007) menar att stora arbetsbord utan lådor som flera elever delar på kan vara svårt för en elev med koncentrationssvårigheter då gränserna mellan elevers arbetsytor blir flytande, många olika elevers prylar blandas och kontakttillfällena med grannen ökar.

Tufvesson och Tufvesson (2009: 36, 40-41) lyfter även fram att det underlättar för eleverna om skolmaterialet förvaras i lådor, i garderober som kan stängas eller i den klassiska skolbänken med en låda direkt under elevers arbetsyta. När eleven går och hämtar material någon annanstans i klassrummet skapas ofta möjligheter till sociala kontakter, vilket de kan tycka är roligare än det arbete som ska utföras. För vissa elever med koncentrationssvårigheter kan det innebära svårigheter eftersom de får svårt att återfå fokus på arbetet. Däremot kan det vara positivt för andra barn då de har behov av att röra på sig och återfår sin energi på det sättet.

För elever med koncentrationssvårigheter kan det även vara en fördel att ha tillgång till gruppum (Tufvesson & Tufvesson, 2009:36). Ett gruppum eller även en trivselskåp kan utgöra en möjlighet till reträtt och kan vara ett ställe dit eleven kan gå när de är trötta eller lätt förlorar överblicken och blir aggressiva. Med ett enkelt i förväg bestämt tecken med handen, blicken eller med ett ord kan läraren påminna eleven om att hon/han kan få ge sig själv en paus (Juul, 2005:30).

2.4.5 Stöd till läraren

Stöd till lärare från skolläda och specialpedagog

Många lärare känner sig osäkra inför en elev med omfattande koncentrationssvårigheter menar Kadesjö (2007:195-196) och tar upp följande. För en elev med koncentrationssvårigheter är relationen till deras lärare ofta det som betyder mest för hur han/hon trivs i skolan. Men tyvärr kan lärarens och elevens samspel bli väldigt destruktivt då ett barn med koncentrationssvårigheter ibland kan provocera fram lärarens sämsta sidor. Lärarens självkänsla i yrkesrollen kan lätt rubbas då eleven ständigt förhindrar att lärarens planering fullföljs eller hotar den ordning läraren vill skapa i klassrummet.

För att lyckas skapa ett positivt samspel är det viktigt att läraren inser att elevens beteende beror på en oförmåga och inte på att eleven är elak eller medvetet vill vara dum mot läraren. Det kan hjälpa att läraren frågar sig själv varför eleven gör så och hur de kan hjälpa eleven ur situationen. En lätt tillgänglig samtalspartner är till stor hjälp för läraren som har elever med koncentrationssvårigheter i sin klass för att bland annat utveckla deras arbetssätt och förhållningssätt till eleven. Samtalspartnern kan vara en specialpedagog, någon från elevvården eller en annan lärare som fått utbildning om barn med koncentrationssvårigheter. Denna handledning bör ske kontinuerligt och inte bara när problemen känns oöverkomliga. Handledarna kan även se till att arbetet med dessa elever utvecklas inom skolan genom till exempel fortbildning av kollegor som rådgivning kring enskilda barn (Kadesjö, 2007:195-196).

Stöd från föräldrar

Att vara föräldrar till ett barn med stora koncentrationssvårigheter innebär större påfrestningar än vad de flesta föräldrar får utstå. Många föräldrar tycker att de har för lite tid till att uppmuntra, stimulera, hjälpa och trösta barnet så mycket som de önskar och kan ha ett dåligt samvete för sin otillräcklighet. Barnen hamnar ofta i konflikter med personer i sin omgivning som till exempel med grannar eller föreningsledare och det är ofta många som har synpunkter på barnet som alla uttrycker till föräldrarna. Mitt i allt detta står föräldrarna med sin upplevelse av misslyckande och besvikelse på barnet betonar Kadesjö (2007:233-234).

Det är viktigt att lärare försöker förstå vad det innebär att vara förälder till ett barn med stora koncentrationssvårigheter, speciellt när det gäller vilka förväntningar en lärare kan ha på föräldrarnas möjligheter att påverka hur barnet är i skolan menar Kadesjö (2007:233-241) och tar upp följande. Många gånger kontaktar läraren elevens föräldrar när det redan har gått för långt och de inte tycker att de klarar av situationen själva utan behöver hjälp från föräldrarna. Men ett samtal i den stunden, utan att läraren har diskuterat situationen tidigare, leder sällan till ett konstruktivt samtal då det är lätt att de tror att läraren överdriver eftersom läraren inte sagt något om dessa problem innan. Istället bör läraren ha en regelbunden kontakt med föräldrarna. Samtalen med föräldrarna ska inte vara för att tala tillrätta utan bör vara en dialog som leder fram till en gemensam beskrivning av barnets svårigheter och realistiska förväntningar på lärarens och föräldrarnas insatser för barnet. Juul (2005:49-50) lyfter även fram betydelsen av en bra kontakt med föräldrarna då läraren och föräldrarna framstår som eniga i besluten gällande barnet.

2.5 Sammanfattning av litteraturgenomgången

När vi har en uppgift framför oss tar våra sinnen in och registrerar de intryck som finns runt omkring oss. För att kunna koncentrera sig på uppgiften måste vi kunna värdera och sortera vilka intryck som är viktiga och betydelsefulla för att ta in och vilka som stängs ute (Kadesjö, 2007). Duvner (1997) beskriver koncentrationsförmågan som fokusering, uthållighet och fördelad uppmärksamhet. Han menar att det handlar om att rikta uppmärksamheten och begränsa mängden sinnesintryck, hålla kvar uppmärksamheten och kunna koncentrera sig på en sak samtidigt som det finns en medveten om det som händer runt omkring.

Koncentrationssvårigheter kan se väldigt olika ut och kan ha olika orsaker. Vissa barn har stora koncentrationssvårigheter, primära koncentrationssvårigheter, som tenderar att följa med under hela uppväxten, ett tillstånd som Kadesjö (2007) menar är biologiskt betingat. Barn med sekundära koncentrationssvårigheter har tillfälliga svårigheter att koncentrera sig som påverkas av yttre omständigheter. När dessa förhållanden är avhjälpta har inte barnet längre några svårigheter att koncentrera sig. Andra barn har däremot svårt att koncentrera sig i vissa situationer men inte i andra, vilket kan bero på att karaktären på en uppgift inte överensstämmer med barnets förmåga. Dessa svårigheter kallar Kadesjö (2007) och Ericsson (2005) för situationsbundna koncentrationssvårigheter.

Vilka svårigheter barn med primära koncentrationssvårigheter har varierar från barn till barn, men även hos samma barn i olika tider, situation och miljöer. Men utmärkande drag är att de har svårt att rikta uppmärksamheten på en uppgift och utesluta ovidkommande stimuli. De har även svårt att skilja ut vad som är viktigt och inte i en situation och har svårt att planera och förutse händelser, vilket gör att barnet lätt styrs av impulsivitet. De har även svårt att följa instruktioner och att anpassa sin aktivitetsnivå efter situationen och kan antingen vara överaktiva eller passiva (Kadesjö, 2007 och Ericsson, 2005).

Hur lärare eller specialpedagoger ser på koncentrationssvårigheter bland elever och hur den specialpedagogiska verksamheten fungerar på en skola beror bland annat på vilket perspektiv som råder. Persson (2007) presenterar två olika perspektiv som finns på den specialpedagogiska verksamheten idag. I det kategoriska perspektivet menar Persson (2007) elever ses *med* svårigheter där svårigheterna är elevbundna och fokuset ligger på eleven som ska passa in och inte miljön och situationen som ska anpassas efter eleven. Däremot, med ett relationellt perspektiv menar han att eleven ses *i* svårigheter och får problem på grund av miljön och situationen de befinner sig i. Specialpedagogiken ur ett relationellt perspektiv handlar om långsiktiga lösningar som involverar alla lärare medan det ur ett kategoriskt perspektiv handlar om kortsiktiga lösningar som baseras på akuta problem (Persson, 2007).

Nilholm (2007) lyfter fram en kritik som finns mot det kompensatoriska perspektivet där det påstås att elevens misslyckande i skolan anses bero på ett patologiskt tillstånd hos eleven, istället för att orsaken söks utanför eleven. Han presenterar även ett tredje perspektiv, dilemmaperspektivet, där de menar att dagens skola står inför många olika dilemman, motsättningar som inte går att lösa.

Läroplanen fastställer att läraren måste utgå från varje enskild individs behov och förutsättningar och handleda och ge särskilt stöd till elever som har svårigheter. Det framgår även att undervisningen aldrig kan utformas lika för alla utan att den ska anpassas till och hänsyn ska tas till elevernas olika förutsättningar och behov. Även rektorn har ett ansvar att se till att utforma verksamheten så att eleverna får den hjälp och det särskilda stöd de behöver (Lpo 94).

För att kunna skapa en bra lärande situation för en elev med koncentrationssvårigheter är det viktigt att en pedagogisk kartläggning görs med tanke på att koncentrationssvårigheter kan se olika ut från elev till elev och även hos samma elev beroende på situation och tid. Genom en pedagogisk kartläggning menar Olsson och Olsson (2007) att förståelsen ökas för elevens styrkor, relation till kunskaper, behov och arbetssätt. Även elevens situation i gruppen studeras och vilka arbetssätt och arbetsformer som är negativa eller stödjande för eleven. Med hjälp av kunskapen från den pedagogiska kartläggningen kan miljön och undervisningen anpassas efter de förutsättningar och behov som eleven har.

Forskningen visar på olika sätt som lärare kan anpassa miljön och undervisningen för en elev som har koncentrationssvårigheter. När det gäller anpassning av undervisningen lyfter Kadesjö (2007) elevens behov av tydlighet, fasta rutiner och tydliga ramar. Instruktioner ska vara tydliga och kortfattade och det kan underlätta att ha ett eget schema på bänken. Andra anpassningar av undervisningen kan vara att ge eleven planerade avbrott i undervisningen för att hjälpa dem att åter kunna fokusera på uppgiften, men avbrotten får däremot inte vara av karaktären att de blir så uppspelta att de får svårt att hitta tillbaka till rätt aktivitetsnivå för den uppgift de håller på med. Även undervisningen i en liten grupp med en specialpedagog kan vara ett sätt att anpassa för eleven. Specialpedagogen kan hjälpa barnet att lära sig nya inlärningsstrategier, men också få hjälp med att öva grundläggande färdigheter i t.ex. matematik och svenska. Men det är även viktigt att tänka på att bygga upp elevens självförtroende genom uppmuntran och positiv förstärkning. (Kadesjö, 2007 och Juul, 2005).

Förutom anpassningar i undervisningen finns det även anpassningar som kan göras i miljön runt omkring en elev som har koncentrationssvårigheter. En permanent placering i klassrummet vid fönstret mot en oförändrad vy (C & J Tufvesson, 2009), en placering långt

fram nära läraren kan hjälpa eleven (Kadesjö, 2007) eller en möjlighet att skärma av med en flyttbar vägg kan hjälpa eleven (Juul, 2005). Tufvesson (2009) lyfter även fram att det kan vara en fördel för eleven att ha tillgång till ett grupprum dit han eller hon kan gå vid olika tillfällen.

För elever med koncentrationssvårigheter är relationen till deras lärare ofta det som betyder mycket för hur han/hon trivs i skolan menar Kadesjö (2007). Tyvärr kan lärarens och elevens samspel blir väldigt destruktivt då ett barn med koncentrationssvårigheter ibland kan provocera fram lärarens sämsta sidor. För att skapa ett positivt samspel påstår Kadesjö (2007) är det viktigt att läraren inser att elevens beteende beror på en oförmåga och inte på att eleven är elak. En samtalspartner i form av en specialpedagog kan hjälpa läraren att ställa frågor som varför eleven gör så och hur läraren kan hjälpa eleven ur situationen. Kadesjö (2007) anser att läraren bör få handledning kontinuerligt och inte bara när problem känns oöverkomliga.

3. Metod

Under kapitlet metod beskriver jag forskningsansatsen, vilket metod jag har valt och varför och hur jag har utformat intervjuguiden. Jag beskriver även hur jag har gjort mitt urval och vilka etiska överväganden jag har gjort, hur jag har genomfört undersökning och hur jag bearbetat och analyserat materialet. Jag avslutar metodkapitlet med ett avsnitt om studiens tillförlitlighet.

3.1 Forskningsansats

Studien syfte är att ge en bild av hur lärare erfar och hanterar koncentrationssvårigheter bland elever. För att uppnå detta syfte används en kvalitativ ansats. En kvalitativ ansats används när syftet är att kunna förstå och tolka hur människor upplever ett visst fenomen. Eftersom jag med denna studie vill förstå lärares tankar och upplevelser kring fenomenet koncentrationssvårigheter bland elever är denna ansats att föredra. Stukát (2005:33) menar att det med en kvalitativ ansats handlar om att identifiera uppfattningar och beskriva variationer av uppfattningar. Det handlar om att beskriva hur något framstår eller ter sig för människor, inte hur något egentligen är.

Stukát (2005) skriver att: "Huvuduppgiften för det kvalitativa synsättet är att tolka och förstå de resultat som framkommer, inte att generalisera, förklara och förutsäga". (s32) Fördelen med en kvalitativ ansats är att jag kan få en djupare förståelse för lärarnas tankar och upplevelser kring fenomenet. Nackdelen däremot är att jag inte kan generalisera eller få ett representativt resultat, men det är heller inte syftet med studien.

3.2 Intervju

Min avsikt är att använda samtalsintervjuer som metod för att få bästa svar på mina frågeställningar. Samtalsintervjuer är att föredra då jag vill få reda på lärares olika tankesätt kring elevers koncentrationssvårigheter. Fördelen med denna metod är att respondenterna själva kan formulera egna svar och jag kan med hjälp av följdfrågor få en djupare förståelse av lärarnas olika tankesätt. Däremot kan inte de tillfrågade lärarna tänka igenom sina svar lika länge eller omformulera sina svar på samma sätt som vid en frågeundersökning med enkät.

Jag har använt mig av en halvstrukturerad eller semistrukturerad intervju där jag har huvudfrågor som ställs likadant till alla deltagare i studien. Svaren på dessa huvudfrågor följs

sedan av följdfrågor som formas på ett individuellt sätt. Med denna intervjuform utnyttjas samspelet mellan den som intervjuar och den som blir intervjuad och den ger en möjlighet att få en djupare förståelse av hur de som deltar i studien erfar fenomenet koncentrationssvårigheter bland elever (Stukát, 2005:39).

Utformning av intervjuguiden

När jag arbetade fram intervjuguiden formulerade jag frågorna efter frågeställningarna. Jag ville ha frågor som på bästa sätt skulle kunna ge svar på mina frågeställningar. Samtidigt tänkte jag på att inte utforma frågor som på något sätt är ledande. Stukát (2005:38-39) menar frågorna som ställs under intervjun måste kunna förstås och de får inte på något sätt vara ledande eller innehålla värdeladdade ord eller uttryck.

Jag valde att dela in frågorna tematiskt i: inledande frågor, hur lärare erfar elevernas koncentrationssvårigheter och hur lärare hanterar elever med koncentrationssvårigheter. ”De viktigaste frågorna i intervjuguiden är de så kallade tematiska frågorna. [...] Uppföljningsfrågor knyter an till de tematiska frågorna och används för att få fram ett innehållsrikt svar.” (Esaiasson m.fl., 2007:298). Jag började med inledande frågor för att få en så bra bild som möjligt av lärarnas bakgrund. När en lärare utbildat sig, vilken ämnesinriktning de har och hur länge de arbetat som lärare kan påverka hur de erfar och hanterar elevers koncentrationssvårigheter. Frågan om de har fått någon utbildning i hantering av elevers koncentrationssvårigheter valde jag att ställa sist så att de inte ska uppleva intervjun som ett test av deras kunskaper. Jag börjar tema 1 (Se bilaga 1) med att fråga om hur de definierar begreppet ”koncentrationssvårigheter” eftersom det kan tolkas på olika sätt och även vad det innebär för deras elever. Jag fortsatte med att be dem beskriva en elev med koncentrationssvårigheter för att få en så bra förståelse som möjligt av hur de erfar att en elevs koncentrationssvårigheter kan se ut.

Jag ställde olika frågor under tema 2 för att få en så bra bild som möjligt av hur lärare erfar elevernas koncentrationssvårigheter. Jag frågade vad eleverna har svårt med och när de har svårt att koncentrera sig för att få reda på hur de upplever elevernas koncentrationssvårigheter. Jag frågade även vilka faktorer lärarna ansåg påverka elevernas koncentration för att få en bild av vilket perspektiv lärarna har på den specialpedagogiska verksamheten.

Jag fortsatte med frågor om hur lärare hanterar elever med koncentrationssvårigheter. För att få reda på detta frågar jag vad de anser är viktigt att tänka på i bemötandet av elever med koncentrationssvårigheter, hur de gör för att hjälpa eleverna, om de gör några anpassningar och i så fall vilka. Jag frågar även vilka förutsättningar de har för att hantera elever med koncentrationssvårighet, vilka de skulle behöva och hur de skulle vilja att deras önskeskola ska se ut. Se intervjuguiden i Bilaga 1.

3.3 Urval

Jag valde att utföra den empiriska undersökningen på två olika skolor i en stor kommun i Västsverige, en kommunal och en privat skola, och kom i kontakt med dem via kontakter från Göteborgs Universitet. Jag bestämde mig för att låta urvalet bestå av lärare och specialpedagoger som arbetar med barn i de tidigare åldrarna eftersom jag har den inriktningen på min utbildning. För att få en så bred bild som möjligt av hur lärare erfar och hanterar koncentrationssvårigheter bland elever valde jag att intervjuar både manliga och kvinnliga lärare med olika lång erfarenhet av läraryrket och med olika ämnesinriktningar.

Mitt urval bestod av 8 lärare. Av dessa var 7 kvinnliga och 1 manlig med olika ämnesinriktningar så som svenska/SO, matematik/NO, idrott, bild och musik men även lågstadie- och grundskolelärare och en specialpedagog. Lärarnas åldrar varierar från 27 år till 55 år och deras arbetslivserfarenhet inom läraryrket från 1 år till 30 år. Även lärarnas utbildning i koncentrationssvårigheter bland elever varierar. Några av lärarna uppger att de har fått utbildning och/eller fortbildning om koncentrationssvårigheter bland elever medan några menar att de inte har fått varken utbildning eller fortbildning inom området.

Från början var det tänkt att mitt urval skulle bestå av tio olika lärare, fem från vardera skola. Två av lärarna hörde aldrig av sig trots att jag kontaktade dem flera gånger på olika sätt. Från mina kontakter fick jag reda på att de efter deras beslut om att ingå i undersökningen kommit fram till att de inte hade tid och drog sig ur. Då många lärare hade fullt upp med utvecklings-samtal och individuella utvecklingsplaner var det svårt att hitta andra som kunde tänka sig att ställa upp. Efter noga övervägande beslutade jag att de åtta lärare jag redan intervjuat var ett tillräckligt underlag för att kunna nå syftet med undersökning och få svar på mina frågeställningar.

3.4 Etiska överväganden

Alla deltagare i undersökningen är anonyma. Var undersökningen bedrivits och vilka som deltagit är inte namngivits och kan inte urskiljas i undersökningen. Alla lärare har blivit informerade om syftet med undersökningen och att deltagande i undersökningen är helt frivilligt. De har även informerats om att de får avbryta deltagandet när som helst fram till den dag då arbetet publiceras om de känner sig obekväma eller av annan anledning vill avbryta deltagandet i undersökningen. Jag har även bitt lärarna jag intervjuat om tillstånd att få spela in intervjuerna, och informerat om att den inte kommer att göras tillgänglig för obehöriga.

Efter noga etiska överväganden med min handledare bestämde jag att jag i presentationen av urvalet beskriver variationen av lärarnas ålder, kön, utbildning och hur lång erfarenhet de har som har medverkat i studien. I och med publiceringen av detta förstår jag att det möjligtvis kan medföra att de som medverkat i studien kan misstänka vilka av deras kollegor på skolan som varit med i studien. Däremot är det väldigt svårt att presentera mitt urval utan att visa på den variation som finns i urvalet. Istället har jag valt att inte redovisa specifik bakgrunds information om varje lärare. Jag har också i möjligast mån undanhållit för de medverkande i studien vilka andra som medverkar, men är medveten om att vissa lärare av eget val berättat för de andra att de medverkat.

3.5 Genomförande

Jag kontaktade alla lärare i mitt urval via e-post och informerade dem om syftet med undersökningen och vilka som stod bakom. Lärarna fick sedan ange olika tider som kunde passa för intervjun.

I utformningen av frågorna, men även när jag intervjuade lärarna, tänkte jag på att undvika oönskade intervjuareffekter. Esaiasson m.fl. (2007:265-266, 301) menar att det kan uppstå oönskade effekter genom medveten eller omedveten påverkan från intervjuare. De påpekar att det kan handla om uttal, mimik eller gester när frågor läses upp, selektivt lyssnade och notering vid vissa frågor.

Med hjälp av lärarna jag intervjuade såg jag till att utföra intervjun på en lugn plats där vi inte skulle bli störda och där läraren skulle kunna prata fritt. För att kunna sammanställa intervjun så korrekt som möjligt valde jag att spela in alla intervjuer med lärarnas tillstånd. Jag försökte att i möjligaste mån göra inspelning så diskret som möjligt för att inte påverka intervjun. När alla intervjuer utförts och spelats in skrev jag ut dem i sin helhet för att sedan bearbeta dem inför analysen.

3.6 Bearbetning och analys

Jag började med att transkribera de inspelade intervjuerna och lyssnade sedan igenom intervjuerna igen och kontrollerade att transkriberingen stämde. Jag analyserade därefter materialet stegvis. Först lärde jag känna materialet väl genom att läsa igenom alla intervjuer i sin helhet flera gånger och fick en överblick av lärarnas tankar, synsätt och upplevelser. Därefter tittade jag efter likheter och skillnader bland lärarnas svar. Jag delade upp lärarnas intervjuer efter intervjufrågorna och frågeställningarna så att jag lättare kunde jämföra och titta efter likheter och skillnader i det lärarna uttryckte. Genom att sortera upp lärarnas svar på detta sätt och analysera svaren framträdde mönster som jag använde för att kategorisera lärarnas uppfattningar, som senare redovisar i resultat och analys kapitlet. Stukát (2005:33-34) menar att detta sätt att analysera och bearbeta materialet är mycket tidskrävande, men att man på detta sätt hittar ett antal kvalitativa åtskilda uppfattningar.

All den information som jag fick från lärarna var inte intressant utan jag fokuserade på det som var av betydelse med tanke på studiens syfte och frågeställningar. Resultaten från analysen diskuterades och tolkades utifrån den litteratur jag använt mig av i litteraturgenomgången.

3.7 Studiens tillförlitlighet

När en studie genomförs är det viktigt att studera studiens tillförlitlighet eller reliabilitet. Stukát (2005:126) menar att det finns mycket som kan leda till brister i en studies reliabilitet. Det kan bland annat röra sig om yttre störningar, dagsformen hos den intervjuade, felskrivningar vid behandling av svaren eller feltolkning av frågor. För att kontrollera reliabiliteten menar han att det är bra att utföra test-retest-metoden. Det innebär att intervjun av samma person upprepas. Men med tanke på den tid som jag har fått mig tilldelad finns det ingen möjlighet för mig att kunna genomföra två intervjuer med samma lärare. Däremot försökte jag att vid intervjutillfällena och bearbetningen av materialet öka studiens tillförlitlighet genom att vara medveten om och undvika det som kan leda till reliabilitetsbrister.

Stukát (2005:126-127) lyfter fram vikten av att titta på studiens validitet, om studien verkligen mäter det som den är avsett till att mäta. När jag har utformat intervjuguiden har jag gjort det utifrån studiens syfte och frågeställningar för att öka studiens validitet. Jag har även diskuterat frågorna i intervjuguiden med min handledare om de verkligen är formade utifrån mitt syfte och frågeställning och avser att mäta det jag avsett att mäta.

4. Resultatredovisning och analys

I resultatredovisningen presenterar jag resultaten av den kvalitativa analysen och väljer att dela upp det utefter de frågeställningar jag har:

- Hur lärare erfar koncentrationssvårigheter bland eleverna
- Hur lärare uttrycker att de hanterar elevernas koncentrationssvårigheter

Under varje frågeställning presenterar jag det som lärarna uttryckt som jag sedan styrker med citat från lärarna. Eftersom det är en kvalitativ ansats och jag är intresserad av att djupdyka i lärarnas olika tankar och synsätt presenterar jag enbart de tankesätt som förekom och inte hur många lärare så hade de olika tankesätten. Jag avslutar detta kapitel med en analys av resultaten.

4.1 Hur lärarna erfar koncentrationssvårigheter bland elever

Hur lärarna definierar koncentrationssvårigheter

När lärarna ger uttryck för vad koncentrationssvårigheter är beskriver de att eleverna har svårt att fokusera och tappar fokus ganska snabbt. Eleven kan inte styra sina tankar, blir lätt distraherad av det som sker runt i kring och hoppar från det ena till det andra.

”Det ju framför allt att man inte lyckas bibehålla fokus någon längre stund utan att man tappar fokus ganska snabbt tycker jag.” (Lärare 3)

”När en elev har svårt att fokusera på det den ska göra. När den inte kan styra sina tankar utan hoppar från det ena till det andra.” (Lärare 6)

”Svårt att fokusera en under längre stund på en uppgift eller en aktivitet. Lätt att bli distraherad av sådant som sker runt omkring.” (Lärare 5)

Det framkom även bland lärarna att det dessutom handlar om att eleven har svårigheter att följa instruktioner och genomgångar och att ta in det läraren säger att de ska göra.

”Det innebär att de har svårt att starta upp själv med sitt arbete, att lyssna på en instruktion om vad man ska göra. Svårt att lyssna på genomgången. Och sen när de arbetar blir de distraherade av allt runt omkring kanske inte vet vad de ska göra och tappar tråden.” (Lärare 1)

Ett annat synsätt var att eleven har svårt att sitta still och springer omkring eller att de istället är passiva och sitter och drömmer sig bort.

”Svårighet att ta in vad som ska göras, att störas så mycket av det yttre att så man inte kan fokusera på det egentliga, det man ska fokusera på. Svårt att sitta still, svårt att hålla fokus. De kan ha koncentrationssvårigheter utan att det märks så mycket. Det behöver inte fara upp och gå omkring utan det kan vara att de sitter och drömmer sig bort i det tysta istället.” (Lärare 7)

Vad lärarna anser att det innebär för eleverna

Lärarna gav uttryck för att koncentrationssvårigheter för deras elever innebär att eleverna i fråga inte får mycket gjort och att de missar mycket. Det framkom även att en elevs koncentrationssvårigheter även drabbar andra genom att de stör på olika sätt eller är stökiga.

”För den specifika eleven så är det ju att de inte får så mycket gjort och det de får gjort, speciellt om de skriver och så, att det inte riktigt hänger ihop, för att de har tappat koncentrationen under tiden. Och de har svårt att sitta still. De går och vässar pennan, går på toaletten, går till några andra barn och stör och vid genomgångar kan det vara svårt att lyssna och då pratar de och stör på olika sätt. Kastar suddgummit, tappar pennan.” (Lärare 1)

Ett annat synsätt på vad det koncentrationssvårigheter innebär för eleverna och vad det kan leda till är att det gör att eleverna känner sig ganska dåliga i skolan och undrar varför alla de andra i klassen hänger med men inte dem. Lärarna uttrycker även att dessa elever tenderar att hamna i en ond cirkel.

”De missar mycket och att de känner sig att de är ganska dåliga i skolan. De kan känna sig dumma, att varför hänger alla andra barnen i klassen med men inte en själv. [...] Det är ofta en ond cirkel runt en sådan elev, för att har man koncentrationssvårigheter så upplever man sig ofta som mindre intelligent än resten, man kanske inte riktigt förstår själv varför man inte lär sig i den takt som andra gör. Man ser att andra klara av att sitta still, men jag klarar inte av att sitta still. Man lär sig mindre för att man koncentrerar sig mindre så blir det gärna en ond cirkel som man går runt i. Om man inte får stopp på det eller hittar ett sätt att hantera det så kan det få jättestora konsekvenser.” (Lärare 2)

Hur lärarna beskriver en elev som uppvisar koncentrationssvårigheter

Lärarna beskrev en elev som uppvisar koncentrationssvårigheter som en elev som gör en massa andra saker istället för att arbeta. De vässar pennan, går på toaletten, vänder sig om och pratar och stör andra istället för att arbeta och har svårt att sitta still. Det framkom även att eleven som uppvisar koncentrationssvårigheter inte kan skärma av omgivningen.

”[...] gör en massa andra saker och sen också att han hittar på en massa andra saker att göra istället för att arbeta som att gå på toa eller vässa pennan eller tappa pennan eller någonting. Lite oroliga är de ofta, lite dålig uthållighet har de också tycker jag.” (Lärare 1)

”Man har svårt att koncentrera sig på en uppgift, man lätt kommer in på annat, vill prata om andra saker, pillar mycket på sånt som ligger bredvid. Tittar upp när man hör oväntade ljud eller ser något som sker i ögonvrån. Väldigt intresserad av vad någon annan gör som sitter mittemot eller bredvid. Svårt att släppa det.” (Lärare 5)

”Det är normalt att man far upp och ner ur stolen. Att man lägger sig i alla diskussioner som är mellan elever i klassrummet. Att man vänder sig om och det man ser och hör där är man. Man har fokuseringsproblem på det egna. Man kan inte skärma av omgivningen.” (Lärare 8)

Ett annat vanligt förekommande synsätt bland lärarna var att det kan se väldigt olika ut från elev till elev. De beskrev, förutom en elev som gör en massa andra saker istället för att jobba, även en elev som bara sitter still och drömmer sig bort.

”Det kan vara en elev som har svårt att sitta still, som gärna pillar som en massa saker, som hoppar från den ena uppgiften till den andra, som inte får något gjort, som vill göra allt annat än det vi ska, men det kan också vara såna elever som bara sitter still och drömmer sig bort och inte gör något. Det finns ju många olika sätt som koncentrationssvårigheter kan uttrycka sig på.” (Lärare 6)

Lärarna gav också uttryck för att elever som uppvisar koncentrationssvårigheter ofta hamnar i konflikter med andra barn och har svårt med sociala spelregler.

”Dels blir det konflikter med andra barn ofta, de går och irriterar och stör på det sättet, och det att de inte får gjort det de ska göra själva.” (Lärare 1)

”Det är ganska vanligt att man kanske har samspelssvårigheter att man har svårt med sociala spelregler för att man inte har så lång uthållighet och inte orkar vänta. Orkar inte fokusera på vad det är som gäller i en lek och så vidare.” (Lärare 5)

Vad lärarna anser att elever med koncentrationssvårigheter har svårt med och när

Bland lärarna framkom två synsätt på vad elever som uppvisar koncentrationssvårigheter har svårt med och när. Det mest framträdande synsättet var att det ligger i miljön och situationen vad elever som uppvisar koncentrationssvårigheter har svårt med och när. Lärarna uttryckte

att arbetssättet påverkade elevernas koncentration. Det handlade om hur en instruktion ges, om den är tydlig, hur lång den är och om den innehåller bilder. Lärarna påpekade också att struktur, tydlighet och fasta rutiner har betydelse. De menade även att eleverna har svårt att koncentrera sig när uppgifter eller arbete är mindre styrda. Det kan till exempel vara när alla elever i klassen har eget arbete och de blir störda. Några menade också att eleverna har svårt med nya uppgifter och istället har lättare med moment de är vana vid och som är bekanta. Det uttrycktes att läraren påverkar och även om det är en vikarie i klassen.

”Hur instruktion ges kan också påverka. Får du en lång instruktion i flera steg eller får du en som är uppdelad och kanske t.o.m. med stöd av bilder osv. så att du kan komma ihåg vad det var det handlade om. [...] Och som jag sa återigen att man tänker igenom strukturen, att ramarna är tydliga för de uppgifter man ska göra och gärna något som eleven känner igen. Det är alltid bra med fasta återkommande rutiner.” (Lärare 5)

”Eget arbete, när det inte är styrt, eget arbete, skriva egna berättelser om de inte är speciellt intresserade av det.” (Lärare 4)

”Skolan jag gick i var ju sämre på många sätt men inte för elever med stora koncentrationssvårigheter. Då var ju uppgifterna väldigt styrda. De eleverna mätte kanske bättre då än i den skolan som är idag när det mer baseras på det egna ansvaret [...] hela skolan har ju ändrats. Det mesta till det positiva men just de här sakerna är svår när du jobbar med ett mer öppet arbetssätt. I klassrummet kanske man gör olika uppgifter och det är rena döden om du har svårt med koncentrationen. Frågan är om man ska rätta undervisningen efter en eller två enskilda individer för att få det att fungera för dem eller om man ska rätta sig efter dem andra.” (Lärare 8)

”Om man har vikarie så är det säkert jättemycket svårare. Ljud och synintryck har betydelse. Återigen struktur, att man vet att man har sin egen plats. Man vet var man ska sitta, att man har det inordnat så att det passar bra just där man sitter och så där.” (Lärare 2)

De uttryckte även yttre faktorer som rör miljön kring elever som ljud och synintryck. Dels hur klassrummet ser ut och var eleven sitter i klassrummet. Men även om det är stökigt i klassen i helhet, vilket några menade att kunde vara på måndagar eftersom de dagarna ofta generellt sett är lite röriga. Det kunde även vara när det är olika saker som händer i klassrummet, många störande moment eller oordning i klassrummet.

”Miljön hur den ser ut, är man i ett klassrum är det viktigt att tänka på att man inte har allt för mycket saker på väggarna och som sitter på tavlan i olika konstellationer utan att det är ganska rent kanske runt omkring. Att man får då i klassrummet att man får sitta nära läraren så att man får en annan direkt kontakt och kan prata lite mer direkt till den eleven.” (Lärare 5)

”Måndagar är väl över lag lite stökigare i klassen och då märks det ytterligare en dimension på de som har koncentrationssvårigheter. Så fort det blir lite stökigare i klassen är det dem som har koncentrationssvårigheter de som drabbas först eller värst.” (Lärare 4)

”Att man vet att man har sin egen plats. Man vet var man ska sitta, att man har det inordnat så att det passar bra just där man sitter och så där. Det vanligaste är det som påverkar hörsel, att det om andra elever gör stör. Att man går ut genom en dörr, eller att det viskas och sådana saker.” (Lärare 2)

Ett annat synsätt som kom fram från samtalsintervjuerna var att det ligger hos eleven vad elever som uppvisar koncentrationssvårigheter har svårt med och när. De uttryckte att elevernas koncentration är bundna till eleven, att svårigheterna beror på inre faktorer hos eleven. De menar att elever är väldigt lätt störda och lätt blir distraherade, eller det kan ligga i personligheten, mognaden, om de har en annan problematik eller om de har varit med om mycket saker.

”Dels kan det vara yttre saker att man är väldigt lätt störd, väldigt lätt distraherad av barnen runt omkring och ljud och saker och titta på. Att det är andra saker som lockar och man har svårt att fokusera på en grej. Det kan ju vara en sak. Sen kan det ju ligga i personligheten också. I mognaden, det kan ju ligga i om man har någon problematik, eller om man har varit med om mycket saker, det kan ju bero på många många olika grejer. Det har man ju helt spektra oftast. Om du har AD/HD eller Aspergers eller om du har sån problematik. Då är det ju klart att då ligger det ju i det..” (Lärare 3)

Lärarna gav uttryck för att eleverna har svårt att lyssna på längre instruktioner för att eleverna sitter och håller på med andra grejer eller om något är svårt för dem.

Lärare:

”Att lyssna på längre instruktioner.”

Intervjuare:

”Varför skulle du säga just det att lyssna till exempel? Vad kan det bero på?”

Lärare:

”Det är flera aspekter på det. Men dels sitter man och håller på med andra grejer så har man ju svårt att lyssna och tycker man att något är svårt så blir det och lätt att man kopplar bort öronen och inte lyssnar.”

Det framkom även att det kan bero på att eleven är trött på morgonen eller på eftermiddagen eller att eleven är hungrig innan lunch.

”Det kan ju vara på morgonen när man är trött till exempel eller det kan vara på eftermiddagen när man är trött. Man har jobbat mycket och det kan vara innan bamba och man är hungrig.” (Lärare 3)

4.2 Hur lärarna uttrycker att de hanterar elevers koncentrationssvårigheter

Vad lärarna anser att det är viktigt att tänka på när de bemöter elever med koncentrationssvårigheter

Det förekom ett antal olika tankesätt bland lärarna på vad de tyckte var viktigt att tänka på när de bemöter elever med koncentrationssvårigheter. De lyfte fram att det är viktigt att lärare förstår att eleven har en svårighet som inte är självvald. Lärarna menar att det viktiga i bemötandet är att förstå att eleven inte är stökig eller orolig med flit utan att det är en svårighet som eleven behöver hjälp med istället för att bli arg och irriterad.

”Att man inte gör det med flit, eller att barnet är störig eller orolig med flit utan att det är en svårighet som den inte klarar av utan behöver hjälp med. Det är inget som man väljer. Vilket många kanske tror.” (Lärare 6)

”Att försöka förstå dem att inte istället för att bli arg och irriterad för att de inte gör någonting förstå att de har ett problem.” (Lärare 4)

Vissa lärare ansåg att det är viktigt att lärare bygger på elevernas självförtroende och självkänsla. De menar att lärare inte alltid ska fokusera på det som är dåligt utan uppmuntra de saker som är bra och undvika situationer som är dåliga för eleven.

”Det är hela tiden viktigt att bygga på elevernas självförtroende och självkänsla, att låta dem lyckas hela tiden. Och att försöka att inte alltid fokusera på det som är dåligt utan uppmuntra även om det är små saker. Att man försöker uppmuntra de saker som är bra och att man försöker i möjligaste mån undvika situationer som är dåliga för eleven. Man behöver till exempel inte placera en elev vid ytterdörren om det hela tiden går folk ut och in. Så att man planerar rummet och sin undervisning så att eleverna har störst möjlighet att lyckas. Att man minimerar antalet misslyckanden.” (Lärare 2)

Hur lärarna uttrycker att de anpassar undervisningen

Lärarna uttryckte olika sätt på vilka de anpassar undervisningen och miljön för elever som uppvisar koncentrationssvårigheter och menade att de kan påverka och ändra elevens omgivning, men att de inte kan ändra på barnet. Det kan handla om att strukturera upp arbetsuppgifterna och minska påverkan från miljön. Flera uttryckte att de kan göra så att det blir lugnt omkring dem i övriga klassen. Det framkom också att lärare önskar skapa ett lugn omkring dem, men att det är i princip omöjligt i ett klassrum.

”Det jag kan påverka det är ju omgivningen, jag kan inte ändra på barnet men jag kan ändra omgivningen runt omkring. Det kan vara att strukturera upp arbetsuppgifterna, göra det tydligt med en sak i taget, det kan vara hjälpmedel, det kan vara hur det ser ut i klassrummet att man skalar av så att det blir väldigt lite på påverkar. Det kan vara ljudnivån och hjälpmedel överlag. Gruppkonstellationer kan vi också ändra om det behövs.” (Lärare 6)

”Jag gör framför allt att det blir lugnt omkring dem i den övriga klassen. Att de inte ska drabbas av att det blir oroligt.” (Lärare 4)

”Allt beror på graden men man kan normalt säga att du ska ha lugn och ro omkring dig, vilket är ju i princip omöjligt i ett klassrum.” (Lärare 8)

Lärarna nämnde att de anpassade instruktionerna för dessa elever genom att ge dem personliga instruktioner. De talade om att de ser till att ha ögonkontakt med eleverna och att de vänder sig till eleven när de talar till honom eller henne, eller att de använder sig av ett tyst språk, kroppsspråket, i kommunikationen med eleven. Det förekom även att elever får skriftliga instruktioner eller ett schema på bänken med visuella bilder som stöd.

”Att man försöker ge dem lite extra instruktioner efter att man sagt i helklass. Att man går fram till det barnet och säger att nu ska du göra detta.” (Lärare 3)

”Att försöka ge individuell hjälp, individuell genomgång. Och titta dem i ögonen och se att de verkligen har förstått [...] och att man är väldigt tydlig med både muntligt och så skriver vad dem ska göra.” (Lärare 7)

”Men en sak kan till exempel vara att förstärka det visuellt som man säger för att det ska finnas kvar på ett annat sätt. Skriver du på tavlan och kanske samtidigt förstärker med bilder, en instruktion eller ett schema så är det lättare för eleven att hålla fokus på det. Vissa eleven mår jättebra av att ha ett schema på bänken till exempel som de kan följa och själv hålla koll på.” (Lärare 5)

Det framkom även att lärarna anpassar undervisningen genom att de ger eleverna avbrott från deras arbete på olika sätt. De planerar in avbrotten istället för att eleverna själva ska avbryta hela tiden och störa andra elever.

”När du har gjort dem här uppgifterna så får du lov att rita en stund eller när du har gjort den här uppgiften så. Nån gång har man till och med fått göra att de har fått gå ut och spring ett varv runt fotbollsplanen när de har gjort vissa uppgifter för att kunna fortsätta sen. Nästan planerar in avbrotten istället för att de själva ska behöva avbryta hela tiden och börja gå ikring och störa de andra. Det kan vara en grej.” (Lärare 3)

Ett annat sätt att anpassa undervisning som lärarna gav uttryck för var att ge eleverna uppgifter de klarar av och att uppmärksamma det som eleven gör bra och att förstärka det de kan.

”Man anpassar efter vad de klarar av bäst.” (Lärare 4)

”Och lika så efter lektionen att man ger mycket positiv, att nu gick ju det här jättebra eller va bra att du hann det. Att man uppmärksammar mer när de faktiskt lyckas koncentrera sig än när de misslyckas. Att

man hela tiden uppmärksammar att nu har du gjort det. Va bra nu har du hunnit det, nu har du klarat det, vad fint du satt nu eller va tyst du satt nu. Att man förstärker det de kan.” (Lärare 1)

Lärare påpekade även att det är viktigt att göra en kartläggning av elevens styrkor, svagheter och behov för att få en bättre bild och för att försöka förstå hur eleven fungerar. Läraren menade att elevens svårigheter kanske inte alls skulle vara märkbara i en viss miljö fast att de blir väldigt märkbara i en annan och lyfte även fram att det också kan vara perioder i ett barns liv där koncentrationssvårigheterna visar sig som till exempel vid skilsmässa. Läraren menar att det även kan vara annan problematik som läs- och skrivsvårigheter eller språkförseningar och lyfter därför fram vikten av kartläggning.

Det förekom även ett synsätt där lärare inte gör individuella anpassningar för eleven som uppvisar koncentrationssvårigheter utan bara anpassningar som är bra för hela klassen. Det handlade till exempel om att ha en tydlig struktur och att veckovis skriva upp målsättningar på tavlan, anpassningar som de menade att alla elever blir hjälpta av.

”Alla elever är hjälpta av att ha en tydlig struktur. Alla dem, även de som inte har koncentrationssvårigheter är otroligt hjälpta av en tydlig struktur. Varje vecka skriver vi alltid upp på tavlan vad vi ska göra, vad om förväntas av dem och hur mycket de ska göra. Väldigt exakt så. Måndag förmiddag gör vi det här, [...] Så då blir det tydlig struktur för alla elever och naturligtvis är det en stor hjälp för dem som har svårt. Så det kan man hjälpa dem med som klasslärare. Struktur skadar inte för någon. Jag tror att alla människor mår bra av det.” (Lärare 8)

”I överhuvudtaget så är det ju struktur som den eleven behöver. Det gäller ju alla elever överhuvudtaget, men speciellt de elever som har koncentrationssvårigheter.” (Lärare 2)

Hur lärarna uttrycker att de anpassar miljön

Det framkom även att lärare gör anpassningar av miljön för att hjälpa dessa elever. Det innebar att de placerade eleverna där de blir minst störda, där de har bäst kontakt med läraren, alternativt att de blir placerade vid ett fönster eller får sitta bakom en skärm för att minska synintrycken. Några uttryckte även att de använder hörselkåpor som hjälpmedel eller tillåter de elever som klarar det att lyssna på musik.

”Och sen kan man tänka på placeringen i klassrummet, vad som är optimalt för dem, att de inte har för mycket andra elever att titta på. Det kan gärna vara vid ett fönster har jag hört en psykolog just att de kan titta ut lite då och då när de tappar koncentrationen istället för att störa kompisar. Och gärna att de sitter långt fram så att de inte ser så många andra barn och inte hör heller lika bra utan bara ljud som kommer bakifrån.” (Lärare 1)

”Som ett barn med koncentrationssvårigheter behöver man så lite synintryck som möjligt och om det är möjligt kan man ju skärma av för eleven så att den slipper ha så många synintryck. Man placerar sällan en elev vid fönstret för att det är ju jättespännande när det händer något på skolgården. Eleven kan få sitta bakom en skärm och elev tycker att det är okej, man kan använda hörselkåpor/hörselskydd. En del elever ha hjälp att lyssna på musik.” (Lärare 2)

Andra anpassningar som lärarna uttryckte var att eleverna fick sitta för sig själva i ett grupprum eller i en korridor.

”Behöva sitta för sig själv. Placering också om det är stora problem och man nästan får sätta bänken här framme vid katedern, nästan precis bredvid en själv. Framför allt att man ska behöva sitta själv eller sitta bredvid någon som fungerar bra. [...] Eller att man kan få sitta som här har vi ju en korridor, tyvärr har vi inga grupprum. Men man kan få sitta vid ett bord ute i korridoren en stund.” (Lärare 3)

Lärarnas syn på stödet från skolledningen

Lärarna uttryckte att de fick väldigt lite eller inget stöd från skolledningen, men det framkom även att lärarna önskade snabbare hjälp utan att behöva skrika så mycket. En annan lärare menade att skolledningen försöker att använda de pengar dem har på bästa sätt.

”Inte mycket, det är ingenting i princip.” (Lärare 1)

”Skolledningen vänder nog ut och in på varenda krona för att försöka tillgodo se elevers behov, men man känner alltid att det är otillräckligt och det tror jag att de känner också.” (Lärare 6)

Lärarnas syn på stödet från specialpedagogen

Flertalet lärare menade att de hade elever med koncentrationssvårigheter som fick gå till en specialpedagog, men att de inte arbetade med hanteringen av koncentrationssvårigheterna i sig utan med stavning och matematik eller liknande. Lärare ansåg även att de hade elever som hade koncentrationssvårigheter men att de inte fick tid hos specialpedagogen. Det framkom även bland lärarna att några av eleverna med koncentrationssvårigheter fick gå till en specialpedagog för att få hjälp att hantera svårigheterna.

”Det kanske är två härifrån som får gå till specialpedagog. Men det är inte dem som har koncentrationssvårigheter.” (Lärare 4)

”Vi har dels vanlig specialpedagog som man går till om man har svårt med stavning och klockan och så att man går på matte och så. Men det är ju bara om man har vanligt svårt att lära sig saker. [...] Men om du har koncentrationssvårigheter i regel hamnar du inte hos en specialpedagog.” (Lärare 8)

”Hon [specialpedagogen] plockar ut elever ur klassen vid två tillfällen i veckan, korta tillfällen 20 min en halvtimme. Och då tar hon gärna dem som har koncentrationssvårigheter. Så det är väldigt bra.” (Lärare 7)

Gällande handledning från specialpedagogen eller specialläraren hade lärarna olika uppfattningar. Det mest framträdande var att lärarna skulle kunna få tid med specialpedagog, men att det inte skedde på grund av tidsbrist och prioritering eller att lärarna upplevde en mättnad. De uttryckte att specialpedagogen ger generella tips och råd, som inte medförde ny information.

”Från specialpedagog kan man ju få lite tips, men det är ju såna saker som man oftast vet redan. Men det är oftast så där ganska enkla tips man får som man ändå har läst om när man läser om koncentrationssvårigheter. Så ofta så ger det inte så mycket nytt tycker jag.” (Lärare 1)

”Jag erbjuds tid [hos specialpedagogen för handledning] men på något vis behöver jag inte handledning längre.” (Lärare 8)

Det framkom även bland lärarna att de har fått stöttning från speciallärare där denna kunde fungera som ett bollplank.

”Jag har fått timmar med speciallärare och fått stöttning och det finns bollplank som jag kan ringa om det är något jag undrar över.” (Lärare 6)

Lärarnas syn på stödet från föräldrarna

Det mest framträdande var att det oftast fungerar bra med kontakten med föräldrarna samtidigt som några menar att det kan se väldigt olika ut. Lärarna lyfte fram olika saker som viktiga i kontakten med föräldrarna. De menade att det är viktigt att tidigt etablera en positiv kontakt med föräldrarna. Vidare menade de att det är viktigt att lärare inte skuldbelägger eller trycker ner föräldrarna utan talar om vad eleven gör bra.

”Generellt sätt fungerar det bra [med kontakten med föräldrarna]. Man får vara väldigt klok när man pratar med föräldrar för barnet är det käraste föräldrarna har och det inte blir att man trycker ner föräldrarna för att barnet inte fungerar eller missköter sig och allt det där som man är van vid och som föräldrar fått höra.” (Lärare 6)

Ett annat synsätt var att lärare måste vara tydlig och ärlig om problemen och en av dessa menade att lärare bör vara öppnare och ärligare gentemot föräldrarna.

”Det är viktigt att vara tydlig är jätte viktigt, naturligt ska man ju vara i en positiv anda, men på ett tidigt stadium måste man ju försöka vara tydlig med dem här sakerna. Man ska inte linda in för mycket tycker jag.” (Lärare 8)

Vissa lärare uttryckte att en bra föräldrakontakt kan leda till att eleven får en känsla av att både föräldrar och lärare vill åt samma håll. En av dessa lärare vidareutvecklade att föräldrarna kan förbereda barnen hemma på framtida händelser i skolan.

”Jag det är positivt så till vida att man kan diskutera det och att de ofta tycker att det är samma problematik hemma, så att de förstår det och så kan man prata om det från båda håll och träna från båda håll.” (Lärare 1)

Lärare lyfte även fram att en positiv föräldrakontakt även kan leda till att lärare och föräldrar tillsammans försöker hitta lösningar.

”Vissa är väl medvetna om det och man försöker och man försöker hitta olika lösningar och pratar om det och så där.” (Lärare 3)

Vilket stöd lärarna anser att de skulle behöva

De tillfrågade lärarna önskade fler resurser till skolan i form av mer personal så att de kan dela upp arbetet i klassen och arbeta i mindre grupper eller att en av lärarna kan få arbeta enskilt med vissa elever. Lärarna menade att detta skulle leda till att det blir lugnare i klassen.

”Få mer resurser i skolan, att ha möjligheter att ha mindre grupper kanske. Att få en halvklass ibland och vara en extra vuxen inne ibland och få sitta med några bara och så där.” (Lärare 3A)

”Det kan handla om att man kan dela upp klassen i en större och mindre del ibland. Men att man får stunder då det är lite lugnare.” (Lärare 5A)

Förutom mer personal i klassen önskade också lärare att specialpedagoger hade mer tid att jobba med elever med specifika svårigheter så att klassläraren kunde få mer tid till de andra eleverna i klassen. Lärare önskade ett större samarbete med kurator och skolhälsovården.

”Att man är två lärare på en klass skulle naturligtvis vara det ultimata och att man har mycket mer tid för speciallärare eller specialpedagog. Att man kan jobba med de som har lite mer specifika svårigheter.” (Lärare 3A)

”Det hade varit bättre med ett närmre samarbete med kurator och överhuvudtaget från skolhälsovården för att strukturera upp. [...] att det fanns mer sjukvårdspersonal på skolan som var mycket tajtare knutna till skolan och har koll på elever och följde upp bättre.” (Lärare 4A)

Flera lärare uttryckte även ett behov av att ändra lokalerna. De ville ha större tillgång till grupperum där vissa elever kan få arbeta lite mer avskilt i en lugnare miljö och gärna ha större klassrum med ett stort arbetsbord längst bak i klassrummet och möjligheten att skapa olika hörn i klassrummet. Lärare ville även ha bättre isolering mellan klassrummen och renar ytor med dova färger som inte rör upp.

”Sen är det mycket en lokalfråga an önskar kanske att man skulle kunna ha flera rum där elever som behöver sitta i lugn och ro kan få lov att gå undan och för resten av eleverna att de kan få komma ifrån det barnet så att man kanske kan dela in klassrummet på olika sätt hade varit jätte bra.” (Lärare 2A)

”Jag skulle önska bättre lokaler där vi har bättre möjligheter än idag. Lite mindre arbetsrum där man kan kanske gå iväg och få arbeta lite mer enskilt. Tystare miljö där det är bra isolerat. Rena ytor. Dova färger som inte rör upp utan att det är behagligt så.” (Lärare 6B)

Lärare önskade vidare mer flexibilitet med tider och raster. De menade att när elever kommer igång och jobbar bra blir de ofta avbrutna för rast eller på grund av att en annan lärare ska undervisa i ett annat ämne. Det framkom däremot inte någon lösning på problemet. Lärare nämnde att det vore positivt med möjligheten att strukturera och planera rasterna för de elever som har koncentrationssvårigheter.

”Alla såna här situationer som är lite mindre styrda och strukturera raster är ju ett utmärkt exempel som man egentligen skulle behöva planera för dem här barnen på ett helt annat sätt. De skulle behöva ha en plan för vad den ska göra på rasten många gånger.” (Lärare 5A)

”Kanske att man kan ha en flexiblere skoldag. Att om man märker att nu jobbar dem jätte bra med det är då låter vi dem göra det. Vi bryter inte för att ha ett annat ämne för att det ska komma in en annan lärare utan att man har mer flexibilitet kan jag säga.” (Lärare 7B)

”Det kan vara det där med tider och raster att få att fungera. För att det kan ju vara att om de väl kommit in i en uppgift så kan det vara svårt att slutföra och svårt för att det ska vara raster för att få verksamheten att fungera för att få organisationen att fungera så måste man ha raster vid vissa stunder för att få det att fungera. Men det kanske inte alltid passar en elev som kanske kommit igång. Och jag vet inte hur man skulle kunna lösa det heller i en ideal skola för att det är omöjligt.” (Lärare 6B)

Lärarna ville ha en skola där alla lärare har ett gott förhållningssätt mot elever, ett förhållningssätt där alla förstår att det inte är eleven som det är fel på och bör ändras utan det är skolan och miljön kring eleven som ska fungera och att detta bör genomsyra det skolan gör. Lärare lyfte fram att med ett gott förhållningssätt går det att komma väldigt långt.

”Men framför allt ett förhållningssätt säger jag igen. Där lärarna har ett förhållningssätt mot eleverna som är gott. Att man är tillåtande och att man förstår att det är inte eleven det är fel på som bör ändras utan vad kan vi göra som skola i miljön runt omkring för att eleven ska fungera att det genomsyrar det vi håller på med. Så att man inte lägger det på eleven. [...] Det tror jag väldigt mycket på, då tror jag att man kommer väldigt långt.” (Lärare 6B)

4.3 Analys

De intervjuade lärarna hade i stort sett lika uppfattningar om hur koncentrationssvårigheter definieras och beskrev elever med koncentrationssvårigheter på liknande sätt. Lärarna beskrev elever som har svårt att fokusera, lätt blir distraherade och att de har svårt att följa instruktioner och genomgångar, men lärarna menade samtidigt att det kan se väldigt olika ut från elev till elev. Ett synsätt som framkom var att vissa av eleverna som uppvisar koncentrationssvårigheter har svårt att sitta still och springer omkring medan andra istället är passiva och drömmer sig bort. Lärarna menade att eleverna i fråga inte får mycket gjort och att de lätt gör en massa andra saker istället för att arbeta. Det påpekades även att elever med koncentrationssvårigheter många gånger känner sig dåliga i skolan och som lärarna uttryckte tenderar att hamna i en ond cirkel.

Intressant är att det bland lärarna framkom två synsätt på vad de ansåg att elever som uppvisar koncentrationssvårigheter har svårt med och när. Det mest förekommande synsättet var att det ligger i miljön och situationen vad elever som uppvisar koncentrationssvårigheter har svårt

med och när. Lärarna med detta synsätt uttryckte att arbetssättet i skolan påverkar elevernas koncentration. Det handlade om hur en instruktion ges, eller om det finns en struktur och tydlighet eller fasta rutiner. De ansåg även att yttre faktorer i miljön kring eleverna som ljud och synintryck påverkade eleverna, dels hur klassrummet ser ut och var eleven sitter, men även om det är stökigt i klassen som helhet.

Det andra synsätt som framkom var att lärarna uttryckte att det ligger hos eleven vad elever som uppvisar koncentrationssvårigheter har svårt med och när. De uttryckte att svårigheterna var bundna till eleven och berodde på inre faktorer hos eleven. Lärarna menade att det kunde ligga i personligheten, mognaden eller i annan problematik. De tog upp att svårigheter att lyssna på längre instruktioner ansågs bero på att eleverna håller på med andra saker samtidigt.

Lärarna uttryckte olika sätt i hur de ansåg att de hanterade elevers koncentrationssvårigheter. Det mest förekommande var att lärarna uttryckte att de anpassade undervisningen och miljön efter eleven. De uttryckte att de anpassade instruktionerna på olika sätt för eleven och lät eleverna ha ett eget schema på bänken. Lärarna gav även eleverna planerade avbrott i deras arbete och att de tänkte på att berömma eleven och förstärka det som eleven gör bra. De uttryckte att de anpassa miljön genom att placeringen av eleven i klassrummet eller genom att låta eleven sitta för sig själv i ett gruppum eller i korridoren. Det andra synsättet som framkom bland lärarna var att de bara gör anpassningar för hela klassen och inte individuella anpassningar efter eleven som uppvisar koncentrationssvårigheter. Det handlade till exempel om att ha en tydlig struktur och att skriva upp vad eleverna ska göra eftersom de ansåg att det gynnar alla elever.

Det mest förekommande synsättet bland lärarna var att de fick lite eller inget stöd från skolledningen eller specialpedagog. Lärarna uttryckte att eleverna inte får hjälp från specialpedagoger med svårigheterna att koncentrera sig. Om de får gå till specialpedagogen arbetas det med andra färdigheter som matematik eller stavning.

Specialpedagoger kan ge handledning till lärare gällande hanteringen av elever som uppvisar koncentrationssvårigheter, men här var det intressant att lärarna uttrycker en mättnad då de menar att specialpedagoger ger generella tips och råd som de redan känner till. De uttryckte att de skulle kunna få tid till handledning, men lärarna tog inte tillfället för att de inte hade tid eller prioriterade det.

Kontakten med föräldrarna ansåg lärarna fungerade bra, men samtidigt att det kan se väldigt olika ut. Några lärare ansåg att lärare inte ska skuldbelägga eller trycka ner föräldrarna utan att lärarna ska tala om vad eleven gör bra. Däremot uttryckte andra lärare att det är viktigt att lärare är tydliga och de inte ska linda in för mycket i kontakten med föräldrarna.

För att kunna hjälpa eleverna som uppvisar koncentrationssvårigheter lyfter lärarna fram olika aspekter där de skulle vilja se i en förändring. Det mest förekommande var att lärarna ansåg att de skulle behöva fler resurser i form av personal så att de kunde dela upp klassen. Även en förändring av lokalerna lyftes fram. De skulle vilja ha tillgång till fler gruppum och större klassrum. Men det uttrycktes även bland lärarna med ett bra förhållningssätt går det att komma väldigt långt, ett förhållningssätt där alla i skolan förstår att det inte är eleven det är fel på och bör ändras utan skolan och miljön kring eleven som ska fungera.

5. Diskussion och slutsats

Jag har valt att dela in diskussionen i fyra delar. Jag börjar att i metoddiskussionen reflektera kring den metod jag valde för att sedan fortsätta med resultatdiskussion där jag utifrån mitt syfte och mina frågeställningar summerar de resultat jag kommit fram till och kopplar till litteraturen och för att sedan sammanfatta med pedagogiska implikationer. Jag avslutar sedan med förslag på vidare forskning.

5.1 Metoddiskussion

Undersökningens syfte var att undersöka hur lärare erfar och hanterar koncentrations-svårigheter bland elever. Jag har använt en kvalitativ metod med halvstrukturerade intervjuer då jag ville förstå lärares tankar och erfarenheter av koncentrationssvårigheter.

Intervjufrågorna var formade efter studiens syfte och frågeställningar. Om jag hade använt mig av strukturerade intervjuer hade reliabiliteten ökat då reliabilitetsbristerna varit färre med denna typ av intervju. Strukturerade intervjuer är inte lika tidskrävande och möjliggör därför en större urvalsgrupp och en möjlighet att generalisera resultaten till populationen. Men eftersom min avsikt var att få så uttömmande och djupgående svar som möjligt och få en bild av lärarnas tanke sätt, inte att kunna generalisera, valde jag halvstrukturerade intervjuer. Jag anser att jag fått rimliga svar på mina frågeställningar och är därför nöjd med mitt metodval. Däremot hade jag kunnat ytterligare kunnat finslipa intervjuguiden genom att genomföra en pilotstudie. Det kunde ha lätt till att jag fått mer uttömde svar på mina frågeställningar.

Det hade även varit intressant att komplettera mina intervjuer med observationer i klassrummen. Men med tanke på den tid som jag blivit tilldelad för denna uppsats var det inte möjligt att förutom intervjuer hinna med klassrumsobservationer.

5.2 Resultatdiskussion

5.2.1 Hur lärarna erfar koncentrationssvårigheter bland eleverna

De flesta av lärarna definierade koncentrationssvårigheter som att ha svårt att fokusera, att eleven inte kan styra sina tankar och lätt blir distraherad. Några lärare nämnde även att eleven har svårigheter att följa instruktioner och att anpassa sin aktivitetsnivå. Antingen har de svårt att sitta still eller att de är passiva och sitter och drömmer sig bort. Detta stämmer till stor del överens med det som Kadesjö (2007) lägger i begreppet koncentrationssvårigheter. Förutom det som lärarna nämnde lyfter han även fram att koncentrationssvårigheter även kan innebära att eleven är impulsiv och har svårt att planera och förutse händelser. Att lärarna inte nämnde denna svårighet kan bero på att de inte ser det som att eleverna har svårt att stanna upp och tänka efter utan enbart att de har svårt att styra sina tankar. Det kan också bero på att de inte kopplar ihop denna svårighet med koncentrationssvårigheter. Men med denna kunskap kan lärarna hjälpa eleverna som uppvisar koncentrationssvårigheter genom att skapa situationer där de kan få hjälp med att stanna upp och tänka efter så att impulsiviteten inte påverkar inlärningsituationen negativt.

Lärarna nämnde även att koncentrationssvårigheterna kan se väldigt olika ut från elev till elev, vilket även forskarna lyfter fram. Kadesjö (2007:25-26) påpekar, så som lärarna att svårigheterna varierar mellan olika barn, men även att de kan variera hos samma barn under olika tider och i olika situationer och miljöer.

När lärarna talade om vad de ansåg att eleverna som uppvisar koncentrationssvårigheter har svårt med och när kom det fram två olika synsätt: antingen att det ligger i miljön och situationen eller hos eleven vad de hade svårt med och när. De som uttryckte att det ligger hos eleven förklarade att eleverna är väldigt lätt störda och blir lätt distraherade, att det kan ligga i deras personlighet, mognaden, om de har en annan problematik eller om de har varit med om andra traumatiska händelser. Detta synsätt där svårigheterna beskrivs som bundna till eleven liknar det perspektiv som Persson (2007:167) kallar för det kategoriska perspektivet och det som Nilholm (2007:25) kallar för det kompensatoriska. Nilholm (2007:38-39) lyfter fram en kritik mot detta perspektiv då det kompensatoriska perspektivet innebär att en elevs misslyckande i skolan anses bero på ett patologiskt tillstånd hos eleven, istället för att misslyckandet söks utanför i eleven i miljön eller situationen som eleven befinner sig i. Samtidigt lyfter Nilholm (s68-69) fram att identifiera olika typer av grupper eller att kategorisera individer kan leda till att individet identifieras som är i behov av mer stöd än andra.

Det andra synsättet och det mest förekommande synsättet bland lärarna var att det låg i miljön och situationen. De nämnde olika yttre faktorer som vilket arbetsätt läraren använder och faktorer som rör miljön kring eleven. Detta synsätt liknar det som Persson (2007:167) kallar för det relationella perspektivet. Han menar att de som har det relationella perspektivet anser att eleven får problem på grund av miljön och situationen och att förändringar i elevens omgivning påverkar dens förutsättningar att kunna uppfylla de mål som satts upp för eleven.

I läroplanen (Lpo 94: 4, 12) framgår det tydligt att undervisningen ska anpassas efter varje elevs förutsättningar och behov. Jag anser att det är viktigt att varje lärare har en medvetenhet om vilket perspektiv de har och en kunskap om hur det perspektivet påverkar hur de erfar och hanterar koncentrationssvårigheter bland eleverna. Från litteraturen ser jag olika risker med de olika perspektiven. Om lärare har ett perspektiv där de anser att eleven får problem på grund av miljön och situationen tror jag att de lättare kan se vad i miljön, situationen och undervisningen som kan anpassas för att skapa en så god lärande miljö som möjligt. Om de däremot har ett perspektiv där de anser att svårigheterna är individbundna leder det lätt till att de vid ett misslyckande anser att det beror på eleven och inte söker efter saker som kan förändras i miljön, situationen och undervisningen. Samtidigt som att inte kategorisera individer medför en risk att elever inte identifieras som är i behov av mer stöd än andra.

5.2.2 Hur lärarna uttrycker att de hanterar elevernas koncentrationssvårigheter

Lärarna uttryckte olika sätt på vilka de hanterar elevens koncentrationssvårigheter och talade om anpassningar de anser att de gör i undervisningen och miljön. När det gällde anpassningar av undervisningen menade lärarna att de strukturerade upp arbetsuppgifterna och såg till att skapa ett lugn omkring eleven som uppvisar koncentrationssvårigheter. Många lärare ansåg även att de anpassade instruktionerna och här nämnde lärarna olika sätt genom vilka de gör detta. De menade att de gav personliga instruktioner och försökte förstärka dessa instruktioner genom ögonkontakt eller fysisk kontakt. Några lät eleverna även ha ett eget schema på bänken som även kunde förstärkas med bilder. Kadesjö (2007:165-169) och Juul (2005:22-26) lyfter fram att eleverna behöver struktur i undervisningen och att instruktionerna behöver anpassas efter eleven, men talar även om behovet av tydlighet, fasta rutiner och ramar för att skapa en struktur och stabilitet i deras vardag då eleverna många gånger kan ha svårt att själva organisera sin tillvaro.

I likhet med Kadesjö (2007:209) anser lärarna att eleverna även behöver få planerade avbrott i undervisningen istället för att eleverna avbryter sig själva och störa andra. Han (s209) menar att eleverna med hjälp av inplanerade avbrott får hjälp att på nytt rikta full uppmärksamhet mot uppgifterna de håller på med. Både forskare och lärarna talar också om vikten av att berömma eleven och att förstärka det som eleven gör bra.

Förutom anpassningar av undervisningen och arbetssättet uttryckte lärarna att de även anpassade miljön. De talade om elevens placering i klassrummet och nämnde att de placerar eleven där läraren kan ha bäst kontakt med eleven, att eleven får sitta vid ett fönster eller bakom en skärm för att minska synintrycken. Juul (2005:20) lyfter fram betydelsen av var eleven sitter i klassrummet och menar det är fördelaktigt för eleven om han eller hon sitter så att läraren kan ha ögonkontakt med honom eller henne. Juul (2005) anser också att en flyttbar skärm kan hjälpa eleven, men att det är viktigt att eleven inte känner sig isolerad. Förutom de anpassningar som lärarna nämnde lyfter även Juul (s20) fram att eleven inte ska sitta alltför nära andra elever då det lätt skapa distraktion. C & J Tufvesson (2009:40-41) lyfter fram att det kan vara bra för eleven att sitta bredvid ett fönster, men betonar samtidigt att det i så fall måste vara mot en vy där inget förändras i miljö. Placering för en elev med koncentrations-svårigheter är viktig att tänka på och vad som är lämpligast kan variera från elev till elev, men jag tror att en av de viktigare aspekterna att tänka på gällande placering är att de måste ha en egen permanent placering som både Kadesjö (2007:197) och Juul (s23) talar om, då elever som uppvisar koncentrationssvårigheter är i stort behov att tydlig struktur och fast rutiner.

Ytterligare en anpassning som några lärare tog upp var att eleverna fick sitta för sig själva i ett grupprum eller i en korridor. Kadesjö (2007:212) menar att det kan vara svårt för eleverna att lära och utvecklas i ett klassrum då de ofta störs eller blockeras av koncentrationssvårigheterna och dess följder. Han talar då om att undervisning i en mindre grupp tillsammans med en specialpedagog är en rättighet för eleven. Det finns däremot en risk anser jag med att låta elever med koncentrationssvårigheter sitta själva i ett grupprum eller i en korridor för ofta utan en annan vuxen då läraren inte kan uppmärksamma och hjälpa barnet på samma sätt då de sitter i ett annat rum.

Det framkom även ett synsätt bland lärarna där lärare bara gör anpassningar för hela klassen och inte individuella anpassningar för eleven som uppvisar koncentrationssvårigheter. De tänkte på att ha en tydlig struktur i undervisningen och att skriva upp vad eleverna ska göra eftersom de menade att det gynnade alla elever. Samtidigt menade de att undervisningen inte kan rättas efter en eller två enskilda individer. Här vill jag lyfta fram läroplanen där det tydligt framgår att undervisningen inte ska utformas lika för alla utan anpassas till *varje* elevs förutsättningar och behov.

”Undervisningen skall anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. [...] Hänsyn skall tas till elevernas olika förutsättningar och behov. Det finns också olika vägar att nå målet. Skolan har ett särskilt ansvar för de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen. Därför kan undervisningen aldrig utformas lika för alla.” (Lpo 94:4)

Lärarnas syn på stödet från skolläda, specialpedagog och föräldrar

Det mest förekommande synsätt på stöd från skolläda var att de fick väldigt lite eller inget stöd från skolläda gällande hanteringen av elever som uppvisar koncentrations-svårigheter. Men i läroplanen står det att:

”Rektorn har ansvaret för skolans resultat och har därvid, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att [...] undervisningen och elevvårdsverksamheten utformas så att eleverna får det särskilda stöd och den hjälp de behöver” (Lpo 94:16-17)

Om en lärare upplever att en elev som uppvisar koncentrationssvårigheter inte får det särskilda stöd och hjälp den behöver anser jag att är det viktigt att visa på rektors skyldigheter då det tydligt framgår i läroplanen vilket ansvar som rektorn har i denna fråga.

Lärarna gav även uttryck för vilket stöd de fick från specialpedagogen. Det mest förekommande synsättet bland lärarna var att elever som uppvisar koncentrationssvårigheter inte får hjälp av specialpedagog med dessa svårigheter. Några av dessa lärare menade att eleverna fick gå till specialpedagog, men att de inte arbetade med hanteringen av koncentrationssvårigheterna utan med stavning, matematik och liknande. Det uttrycktes också bland lärarna att några av eleverna fick gå till specialpedagogen för att få hjälp att hantera koncentrationssvårigheterna.

När en elev halkar efter och får svårt i matematik eller svenska på grund av koncentrationssvårigheter är en akut eller kortsiktig lösning att enbart hantera dessa svårigheter. En långsiktig lösning skulle vara att hjälpa eleven med koncentrationssvårigheterna genom att tillsammans med eleven utveckla vissa inlärningsstrategier som eleven sedan kan använda. Kadesjö (2007:213) menar att en elev som uppvisar koncentrationssvårigheter behöver hjälp att uppöva basala färdigheter, men att det viktigaste är utvecklingen av inlärningsstrategier. Vilken tidsaspekt den specialpedagogiska verksamheten har beror på vilket perspektiv de har. Den specialpedagogiska verksamheten ur ett kategoriskt perspektiv baseras på en akut problembild och tidsperspektivet är kortsiktigt, men ur ett relationellt perspektiv är tidsaspekten långsiktig och involverar alla lärare menar Persson (2007:166-169).

Lärarna uttrycker en mättnad gällande handledning från specialpedagoger

Det som var väldigt intressant var det som lärare uttryckte om det stöd de fick från specialpedagoger när det gällde handledning. Det mest framträdande synsättet på huruvida lärarna fick handledning från specialpedagogen var att lärarna skulle kunna få tid till handledning, men att de inte tog tillfället för att de inte hade tid och prioriterade det eller att de upplevde en mättnad. De uttryckte att specialpedagogen ger generella tips och råd, som inte tillförde någon ny information. Detta att lärarna uttrycker en mättnad gällande handledning från specialpedagog har jag inte funnit i den forskning eller teoretisk litteratur som jag studerat. Frågan är vilken roll specialpedagogen ska ha och hur den specialpedagogiska verksamheten bör se ut. Lärarna talar om vikten av kartläggning för att kunna skapa en bättre förståelse för elevens styrkor och för att kunna ge eleven det stöd den behöver. Olsson och Olsson (2007:131) lyfter fram fördelarna med att göra en pedagogisk kartläggning. De menar att en kartläggning även ökar förståelsen för relationen till kunskapar, behov och arbetssätt men även att öka förståelse för elevens styrkor. Kartläggning omfattar individnivå, grupp och organisationsnivå. Elevens situation i gruppen studeras och vilka arbetssätt som är negativa eller stödjande för eleven. Istället för att specialpedagoger ger generella tips skulle en kartläggning som även inkluderar observation i klassrumssituationer kunna vara till stor hjälp för läraren och eleven. Genom observation i klassrummet och med ett lösningsorienterat förhållningssätt som Olsson och Olsson (2007:107-110) talar om skulle specialpedagoger kunna observera bland annat vilka arbetssätt som fungerar bra och ge konkreta förslag till läraren på hur de kan vidareutveckla arbetssättet och använda det vid flera tillfällen.

Lärarna uttryckte att kontakten med föräldrarna oftast fungerar bra, men att det kan se väldigt olika ut. Kadesjö (2007:233-234, 239) betonar att vikten av att läraren försöker skapa en förståelse för vad det kan innebära att vara förälder till ett barn med stora koncentrationssvårigheter. Han menar att samtalen inte ska vara för att tala till rätta utan en dialog som leder

fram till en gemensam beskrivning av barnets svårigheter och förväntningar på lärarens och föräldrarnas insatser för barnet. Några lärare påpekade, liksom Kadesjö (s238-239) att lärare inte ska skuldbelägga eller trycka ner föräldrarna utan att diskussionen ska leda till att de försöker hitta lösningar tillsammans. Samtidigt påpekade några lärare att det är viktigt att de är tydliga och att lärare inte ska linda in saker för mycket. Jag tror att det är bra att vara tydlig i kontakten med föräldrarna, men samtidigt är det viktigt att läraren har en förståelse för föräldrarnas situation. Ett bra samtal med föräldrarna kan leda till att gemensamma lösningar hittas för att hjälpa barnet.

Vilket stöd lärarna anser att de skulle behöva

De mest förekommande synsätten var att lärarna ansåg att de skulle behöva fler resurser till skolan i form av personal så att de skulle kunna dela upp klassen och arbeta i mindre grupper. Flera lärare menade att det skulle leda till att det blir lugnare i klassen. Kadesjö (2007:196-197) och Juul (2005:20) betonar vikten av att en elev som uppvisar koncentrationssvårigheter måste få mycket hjälp och uppmärksamhet från läraren. De menar att en brist på uppmärksamhet från läraren kan leda till att de stör både andra och sig själva. Ett mindre antal elever per klass skulle göra det lättare för läraren att ge den uppmärksamhet och hjälp som eleven behöver.

Lärarna nämnde även att de skulle vilja ändra lokalerna. De skulle vilja ha tillgång till fler grupprum och gärna större klassrum där de skulle kunna få plats med stora arbetsbord och där de skulle kunna skapa olika hörn i klassrummet. C & J Tufvesson (2009:36) lyfter fram att det kan vara en fördel för elever med koncentrationssvårigheter att ha tillgång till grupprum och Juul (2005:30) menar att ett grupprum eller ett lugnt hörn i klassrummet kan vara ett ställe dit eleven kan gå när han/hon behöver en paus. Däremot hävdar Kadesjö (2007:196-198) att det kan vara svårt för elever med koncentrationssvårigheter att arbeta vid stora arbetsbord tillsammans med andra elever så elevernas saker blandas och kontakttillfällena med grannen ökar.

Lärarna lyfte fram vikten av ett gott förhållningssätt mot eleverna och skulle vilja se en skola där alla lärare har ett förhållningssätt där alla förstår att det inte är eleven som det är fel på och bör ändras utan att det är skolan och miljön kring eleven som ska fungera. Det ska genomsyra hela skolan betonade läraren. Olsson och Olsson (2007:106-111) beskriver ett problemorienterat och ett lösningsorienterat förhållningssätt. De lyfter fram betydelsen av att fokusera på och uppmärksamma det som är bra och att analysera framstegen istället för att med ett problemorienterat förhållningssätt uppmärksamma misslyckanden och skuldbelägga den som uppfattas som orsaken till problemen. Olsson och Olsson (s106) hävdar att fokusera på problem hindrar den pedagogiska processen.

5.3 Slutsats

När jag har arbetat med denna studie har jag ytterligare förstått betydelsen av ett bra förhållningssätt och håller med lärarna som säger att med ett gott förhållningssätt går det att komma väldigt långt. Det är viktigt att lärare, och jag som framtida lärare förstår att det är skolan och miljön kring eleven som ska fungera och inte eleven som ska ändras.

Jag kan även från denna studie konstatera att lärare erfar koncentrationssvårigheter bland elever på olika sätt. Från litteraturen har jag sett att det finns olika fördelar, men också risker med de olika perspektiven. Jag anser att det är viktigt att varje lärare har en kunskap om vilka möjligheter det finns för att hjälpa elever som uppvisar koncentrationssvårigheter, att de har

en medvetenhet om vilket perspektiv de har och en kunskap om hur det perspektivet påverkar hur de erfar och hanterar koncentrationssvårigheter bland eleverna. Med dessa kunskaper och medvetenhet kan lärarna hjälpa dessa elever genom att anpassa undervisningen och situationen efter varje elev så att de får en god lärande situation och kan utveckla nya kunskaper och färdigheter.

Det har varit väldigt intressant att få insyn i lärarnas tankar kring den specialpedagogiska verksamheten. Utifrån det lärarna uttryckte kunde jag se att den specialpedagogiska verksamheten i huvudsak baserades på en akut problembild och att tidsaspekten var kortvarig då det mest framträdande synsättet bland lärarna var att elever med koncentrationssvårigheter inte fick hjälp med deras svårigheter att koncentrera sig utan i så fall bara de svårigheter som koncentrationssvårigheter kan leda till som problem i matematiken eller svenska. Persson (2007) menar att detta perspektiv, det kategoriska perspektivet, är det som dominerar idag men att det håller på att ske en långsam förskjutning mot det relationella perspektivet.

Lärarna gav även uttryck för deras tankar över specialpedagogens roll när det gäller handledningen för lärare i hanteringen av elever som uppvisar koncentrationssvårigheter. Många lärare uttryckte en mättnad när det gällde handledning då de ansåg att specialpedagogen bara gav allmänna råd och tips som de redan kände till. Det skulle kunna gynna lärarna och eleverna om specialpedagoger förutom att ge generella tips skulle göra en kartläggning som även inkluderar observationer i klassrumssituationer. Genom observation i klassrummet och med ett lösningsorienterat förhållningssätt som Olsson och Olsson (2007:107-110) talar om skulle specialpedagogen kunna se till exempel vilka arbetsätt som fungerar bra och ge konkreta förslag till läraren på hur läraren kan vidareutveckla det och använda det arbetssättet vid flera tillfällen.

5.4 Förslag på fortsatt forskning

Det har varit väldigt intressant och lärorikt att skriva denna uppsats. Jag har lärt mig mycket om koncentrationssvårigheter bland elever, vilka olika perspektiv som finns på den specialpedagogiska verksamheten och hur lärare utifrån de olika perspektiven kan hantera elevernas koncentrationssvårigheter.

Denna uppsats har väckt många frågor hos mig som jag gärna skulle studera vidare. Det hade varit intressant att utifrån elevens perspektiv studera koncentrationssvårigheter och hur de hanteras i skolan. Det hade även varit intressant att studerar rektorns och skolledningens perspektiv, vilket perspektiv de har och hur de, utifrån deras position, ser till att undervisningen och elevvårdsverksamheten utformas så att eleverna som uppvisar koncentrationssvårigheter får den hjälp och det stöd de behöver.

Referenser

- Duvner, T. (1997). *ADHD Impulsivitet, överaktivitet, koncentrationssvårigheter*. Stockholm: Liber AB.
- Ericsson, I. (2005). *Rör dig – lär dig motorik och inläring*. Stockholm: SISU Idrottsböcker.
- Esaiasson, P., Giljam, M., Oscarsson, H., & Wängnerud, L. (2007). *Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad*, upplaga 3. Stockholm: Norstedts juridik.
- Juul, K. (2005). *Barn med uppmärksamhetsstörningar – en handledning för lärare och annan pedagogisk personal*. (I. Lindelöf, övers.). Lund: Studentlitteratur. (Original publicerat 2002)
- Kadesjö, B. (2007). *Barn med koncentrationssvårigheter*. Stockholm: Liber AB.
- Lundberg, I. (1993). Koncentration. I *Nationalencyklopedin*. (Band 11, s227). Höganäs: Bra böcker.
- Nilholm, C. (2007). *Perspektiv på specialpedagogik*. (Andra upplagan). Lund: Studentlitteratur.
- Olsson, B-I. & Olsson, K. (2007). *Att se möjligheter i svårigheter: Barn och ungdomar med koncentrationssvårigheter*. Lund: Studentlitteratur.
- Persson, B. (2007). *Elevens olikheter och specialpedagogisk kunskap*. (Andra upplagan). Stockholm: Liber AB.
- SFS 1985:1100. *Skollag*. Stockholm: Riksdagen.
- Stukát, S. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Studentlitteratur: Lund.
- Tufvesson, C. & Tufvesson J. (2009). *Bygga skolor för fler: den fysiska lärmiljöns betydelse för elever med koncentrationssvårigheter*. Stockholm: Svensk byggtjänst AB.
- Uppmärksamhet (1996). I *Nationalencyklopedin*. (Band 19, s82). Höganäs: Bra böcker.
- Utbildningsdepartementet. (2006). *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet – Lpo 94*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Bilaga 1

Intervjufrågor till lärare

Inledande frågor

- Hur gammal är du?
- Hur länge har du arbetat som lärare?
- Vilken utbildning har du? När gick du din lärarutbildning?
- Vilken årskurs har du nu?

Tema 1: Begreppet koncentrationsvårigheter

- Hur definierar du "koncentrationssvårigheter"?
- Vad innebär koncentrationssvårigheter för dina elever?
- Kan du beskriva en elev som har koncentrationssvårigheter?

Tema 2: Hur lärare erfar elevers koncentrationssvårigheter

- Vad har en elev med koncentrationssvårigheter svårt med?
- När har en elev svårt att koncentrera sig?
- Vilka faktorer skulle du säga påverkar elevers koncentration?
- Var är det för problematik som uppstår kring en elev som har koncentrationssvårigheter?

Tema 3: Hur lärare hanterar elevers koncentrationssvårigheter

- Vad anser du att det är viktigt att tänka på när man bemöter elever med koncentrationssvårigheter?
- Hur gör du för att hjälpa en elev att koncentrera sig? Vilka anpassningar brukar du göra?
- Vad finns det för förutsättningar för dig som lärare att hantera elever med koncentrationssvårigheter?
- Vilket stöd får du som lärare när det gäller koncentrationssvårigheter från: (Skolledning? Specialpedagog? Föräldrar? Övriga, t.ex. skolkurator, skolsköterska)
- Vilket stöd/vilka förutsättningar anser du att du skulle behöva för att kunna ge elever med koncentrationssvårigheter en bra lärande situation?
- Hur skulle önskeskolan se ut när det gäller elever med koncentrationssvårigheter?

Avslutande frågor

- Har du fått någon utbildning/fortbildning i hantering av elevers koncentrationssvårigheter?

Skulle du vilja tillägga något som jag inte tagit upp här?